

26766.

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ*SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

BURSA KELES YÖRESİ FOLKLORU

YÜKSEK LİSANS TEZİ

RAKİBE KARABOLAT

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih : 27 Eylül 1993

Tezin Sunulduğu Tarih : 7 Ekim 1993

Tez Danışmanı : Doç. Can ETİLİ

Diğer Jüri Üyeleri : Doç. Fikret DEĞERLİ

Prof.Dr. Alâeddin

YAVAŞÇA

EYLÜL 1993

ÖNSÖZ

Her milletin kendine has kültür kaynakları vardır. Bu kaynaklardan yoksun olan toplumların kalkınmaları ve ileriye gitmeleri, çağdaş ülkeler arasında yer almaları düşünülemez.

Türk Milleti olarak, atalarımızın Orta Asya'dan Anadolu'ya taşıdıkları adet, gelenek ve görenekler tüm dünyayı kışkındıracak niteliktedir. Geçmişten güç alarak geleceği sağlam temeller üzerine kurmak, ancak kültürel zenginliklere sahip çıkmakla mümkün olacaktır. Kültürü oluşturan temel unsur ise folklordur. Bir toplumun kültürü hakkında bilgi edinmek için öncelikle o toplumun folklorunu incelemek gerekir. Bizde bu çalışmamızda yurdumuzun Marmara Bölgesinde yer alan Keles Yöresi Folklorunu tüm yönleriyle incelemeye çalıştık.

Çalışmamızın tamamlanmasında bana yardımlarını esirgemeyen Danışmanım Sayın Doç. Can ETİLİ'ye, ayrıca verdikleri bilgilerle katkıda bulunan Sayın Yard.Doç.Dr. Göktan AY'a, Sayın Yard. Doç. Afşin EMİRALIOĞLU'na, kaynak tesbitinde yardımcı olan Bursa Belediye Konservatuarı Müdürü Sayın Erdiç ÇELİKKOL'a, Sayın Turan ÖZTÜRK'e teşekkür etmeyi bir borç bilirim.

Saygılarımla,
Rakibe KARABOLAT
İstanbul-1993

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	VII
ÖZET	VIII
SUMMARY	IX
GİRİŞ	XVII
BÖLÜM 1. YÖRE HAKKINDA GENEL BİLGİLER	1
1.1. Keles Yöresi Tarihçesi	1
1.2. Coğrafi Durumu	3
1.3. Keles Adının Nereden Geldiği	5
 BÖLÜM 2. SOSYAL YAPI	7
2.1. Köy Delikanlılarında Aşk	8
2.2. Kız İsteme	9
2.3. Nişan Töreni	9
2.4. Düğün	11
2.5. Kına Gecesi	14
2.6. Gelin Alma ve Gelinin Alayı	16
 BÖLÜM 3. HALK OYUNLARI	21
3.1. Oyunların Genel Özellikleri	22
3.2. Cezayir	26
3.3. Yemeni-Al Yemeni	29
3.4. Fadimem (Aylaylilom)	32
3.5. Tren Yolunda Çiçek	35
3.6. Deve gelir İnışten	39
3.7. Aşalım	39
3.8. Menekşe	42
3.9. Çocuk Oyunları	40

BÖLÜM 4. KİYAFETLER	47
4.1. Kadın Giysileri	48
4.1.1. Fes	48
4.1.2. Kapatma	50
4.1.3. GÜDÜK (Cepken)	50
4.1.4. Fistan (Entari)	51
4.1.5. Üçetek (Zıbın)	51
4.1.6. Peşkir (Önlük)	52
4.1.7. Arkalaş (Kozalı Kuşak)	53
4.1.8. Dizge (Çizme)	54
4.1.9. Şalvar (Don)	54
4.1.10.Çorap	55
4.1.11.Çingiraklı Marama	56
4.1.12.Gıdıklık	56
4.1.13.Albazi	57
4.1.14.Kaşık	58
4.1.15.Oyalı Yazma	58
4.2. Erkek Giysileri	61
4.2.1. Başlık	62
4.2.2. Göynek	63
4.2.3. Cepken	63
4.2.4. Kuşak	64
4.2.5. Potur	64
4.2.6. Çorap	65

BÖLÜM 5. YÖREDE BULUNAN EDEBİ TÜRLERE ÖRNEKLER	66
5.1. Yörede Bulunan Ninniler	66
5.2. Tekerlemeler	70
5.3. Maniler	74
5.4. Hikâyeler	80
5.5. Bilmeceler	85
 BÖLÜM 6. YEMEKLER	 92
6.1. Düğün Çorbası	93
6.2. Etli Erik Yemeği	93
6.3. Kereviz Yemeği	94
6.4. Gavata	94
6.5. Zeytinyağlı Enginar Dolması	94
6.6. Köbete	95
6.7. Tirit	95
6.8. Börülce Aşı	96
6.9. Güvercin Burnu	96
6.10. Gulak	96
6.11. Cevizli Havla	97
6.12. Sareli	97
6.13. Düdük (Çullama)	97
6.14. Kıvrım	98
6.15. Cendere Tatlısı	98
6.16. Pide Kebabı	99

BÖLÜM 7. YÖREYE AİT EZGİLERİN İNCELENMESİ	100
7.1. Odaya Varma Dedim Ezgisi Hakkında	
İlk Bilgiler	101
7.2. Bahçede Erik Dalı Ezgisi Hakkında	
İlk Bilgiler	105
7.3. Deve Gelir İnışten Ezgisi Hakkında	
İlk Bilgiler	109
7.4. Oturmuşlar Hereke'nin Ağaları Ezgisi	
Hakkında İlk Bilgiler	113
7.5. Pınara Vurdum Kazmayı Ezgisi Hakkında	
İlk Bilgiler	117
7.6. Aşalım Dağlar Aşalım Ezgisi Hakkında	
İlk Bilgiler	121
7.7. Bursa Köy Güvendeleri	126
7.7.1. Bindim Atın Birine	126
7.7.2. Aşağı Yoldan Geliyor Üç Atlı	129
7.7.3. Elinde Bakır	132
7.7.4. Dereler Doldu Taşınan	134
7.7.5. Menevşesi Tutam Tutam	136
7.7.6. Cezayir	139
SONUÇ	152
BİBLİYOGRAFYA	157
KAYNAKLAR	159
ÖZGEÇMİŞ	160

ÖZET

Osmanlı İmparatorluğu'nun ilk başkenti olma özelliği taşıyan Bursa, aynı zamanda zengin Türk kültürüne de beşiklik etmiştir. Biz de, Keles'in Bursa'ya yakınlığı sebebiyle bu yörede de çeşitli kültür ürünlerinin bulunabileceğini düşündük.

Bu çalışmamızda amacımız Bursa-Keles yöresi folklorunu mümkün olduğunca her yönüyle incelemek ve sistemli bir çalışmayla sunmak olmuştur.

Birinci bölümde, Keles yöresinin tarihi ve coğrafi yapısı, ikinci bölümde ise sosyal yapısı anlatılmıştır. Üçüncü bölümde Halk Oyunları, dördüncü bölümde ise kıyafetlerine yer verilmiştir. Beşinci bölümde yörede bulunan edebi türler hakkında örnekler verilmiştir. Altıncı bölümde ise yöre yemekleri anlatılmaktadır. Yedinci bölümde ise yöreye ait eserlerin analizleri yapılmıştır.

İnceleme ve araştırmalarımız neticesinde ulaştığımız sonuç şu olmuştur. Keles yöresinin folklorik ürünler yönünden oldukça zengin olduğu fakat araştırmacılar tarafından konuya yeterince önem verilmediği görülmüştür.

SUMMARY

Bursa; which is the first capital of ottoman empire, also is the cradle of rich Turkish culture. And because of the nearnesse of Keles to Bursa, we thought that there may be found so much cultural product.

Our target in this object is examining the folklore of Bursa-Keles and offeing systematical.

In the first part, the history and geography of Keles; in the second part social side of Keles has been informed. In the third part the folk games and in the fourth part the clothings; in the fifth part the samples about th literature in the village are given. In the sixth part the meals of the environs are told. In the seventh part the analysis of the melodies of Keles.

At last we reach the result that; Keles envinons is very rich about the folkloric products but neglect from the searchers.

In the section we examined songs written about Keles. Rythm melody and words were studied in style called middle dimension. The identification of each song is given initially. Each song has been put down by different cümpilers at different times.

When we examined the structure we cleared up the rythm of teh syllables, matched the notes the words, and also cleared up the punctuation. We determined the songs rythm and melody. The form of the rythm, the count and the speed, cadence and key and vocal range has been shown in porte. When ve made a shape analysis, periyot, sentance, phrase, repitition and count were shown by letters. Sentences were shown with capital letters (A,B,), phrases were shown with small letters (a,b,) and repitition with (x,y,z,). Also the number under the note shown the count. Our anlysis went from very broad to very specific.

You should realize that the sonfs from Keles are different from ather districts. Sentences and sentence connection give richness to the songs melody. The richness of the melody, besiden musical sentences, has been supplied by rythm and variation in key. In this way the music will not be boring. "Düz Kerem, Tatyan Kerem, Yahyalı Kerem and Yanık Kerem" courts have been used. Our aim was to study the folklore of Keles, and with an academic eye, search out the products of Folklore.

By going to the source, we discovered thas the folklore of that area was very rich and that exams have not been comprehensive. We found these special gualities in Keles Folklore; when we examined the society of

that area, we found 3 steps involved in marriage. The first step is to obtain the girls parents permission. The second step is engagement. The wedding ceremony and traditional post-ceremony customs are the third step. The wedding ceremony takes three days and three nights, as in other districts.

Because of tradition and religions conviction, men and women couldnt socialize together without being married.

Women dance wit copper castinets (later wood castinets and men dance by bağlama, klarnet, zil, davul, zurna. In the past the marriage was celebrated in cafe or garden in the village, but now celebrated in reception halls in the city center. This change has had a negative effect on the folklore of the area. Instead of traditional instrimunts, on archestra, of guitar,organ, drum are used, in the wedding salons. This situation shows that folklore is losing it's richness. The traditional dancing played in an area are "Güvende and Sekme". Man's and woman's dancing are different from each other. These are played with two or more people. The clothes show the traditional richness.. The clothes consist of different colored beads showing bird or flower motifs. We found that different types of writing

consisting of "ninni, mani, hikâye, bilmece and tekerleme" were important to the richness of the folklore. The traditional meals of Keles are proof of the fame of the Turkish Kitchen.

When we analyzed the vocal range of the songs, we found a wide range of notes and a very rich melody. When we performed the song, they showed a vague rise and fall of the notes. The notes are used generally from L to L, with second level C and first level E. The songs we examined have a soft style. This is because of the dance history. The GÜVENDİ's dance style of the area contains themes of friendship and trust. Therefore the music must be soft. The big intervals have not been used as in western music. These soft intervals sound pleasant to us.

In the songs we examined the level was not smooth in terms of motif. The notes rise and descend in different ways depending on the performance. You can find the reason in the dancing, as motifs are found in the dance.

Each country has its own culture. If a society does not have its own culture, it cannot be thought to be among the sophisticated countries of the world and progress and develop itself. Turkey as a nation has

many customs and traditions brought by our forefathers from the Middle East to Anatolia that other nations can be envious of because of their richness and quality. To be able to build a healthy future, we must use our cultural richness and protect our customs and traditions. Folklore is the main basis of a culture. To get an idea of a societies culture first we have to examine that societies folklore. Folklore has a variety of different meanings which shows peoples life styles, traditions and customs. If you think of our rich culture you will understand how difecult it is to examine all the district folklore. Each district has its own distinct speciality. You must know the district very well to ba able to understand its folklore.

We decided to concentrate on one district as this would be more profitable than researching the whate of Turkey more generally. We chose Keles village in the district of Bursa. Besides being born in Bursa and knowing that area, gave me the opportungty to know Keles very well.

One cannot obtain information about folklore from written sources. Written sources about Keles cannot be sound in the library or the archives. The written sources that can bbe found about teh area are not sys.

tematic or tidy. No academic has ever studied the folklore of Keles. For these reasons we chose to study this subject.

Our target in this thesis is to examine a wide range of things to obtain a full picture about Keles folklore. We will examine Keles dancing music, chotles, meals, stories and puzzles, wedding traditions etc..

When we examine the distinct music, we have to decide which method of analysis to use to study the songs. We will examine the songs, middle dimension in the words, melodies and rhythm.

To obtain this information firstly choose to use the library. Afterwards we visited the district to make, first hand observations, reports and examine the area. Keles folklore is difficult to understand because of the sparseness of information which needs to be collated to obtain enlightenment. Science and technology is constantly progressing and a lot of our cultures and traditions are in danger of being forgotten. Our traditions must be explored and old customs brought into the modern world. That is why we need more people to study folklore; our duty is to keep alive what our forefathers and we inherited and to carry these traditions to the next generation.

I would lilce to thank the following people for
helping me complete this thessis;

My tutor; Miss. Doç Can ETİlİ

Mr. Yard. Doç. Dr. Göktan AY

Mr. Doç. Afsin EMİRALİOĞLU

Manager of Bursa Municipality Conservatory Mr.

Erding ÇELİEKKOL

Mr. Turan ÖZTÜRK.

With my regards

Rakibe KARABOLAT

İstanbul-1993

GİRİŞ

Halkın yaşayış biçimini, gelenek-görenek ve adetlerini ifade eden "Folklor" çok geniş bir alanı kapsamaktadır. Kültürümüzün zenginliğini ve genişliğini düşünecek olursak, yurdumuzun bütün bölgelerinde folklor araştırması yapmanın oldukça güç, ayrıca zaman isteyen bir iş olduğunu görürüz. Çünkü kher yöresinin kendine has özellikleri vardır. Bunları ayrı ayrı yerinde görmek ve incelemek gerekir. Ancak bu şekilde folkloru hakkında daha sağlıklı bilgiler edinebiliriz.

Araştırmamızı yaparken konu bütünlüğünü sağlamak açısından yurdumuzun tüm bölgelerini değil, sadece Keles yöresinin folklorunu incelemek bize büyük bir kolaylık sağlayacaktır. Bunun yanı sıra Bursa'da büyümüş olmam ve Keles yöresini de daha yakından tanımak fırsatının oluşu gözönünde bulundurularak, çalışmamızı bu yöre üzerinde yapmayı uygun gördük.

Folklorumuzun zenginliği karşısında yazılı kaynakların her zaman düzenli ve ciddi bir araştırmayla tesbit edildiği söylenemez. Hele Keles yöresi ile ilgili sağlıklı olarak yazılı kaynakların yurt genelindeki arşivlerde mevcut olduğu hiç söylenemez. Ancak yöre hakkında bazı yazılı kaynakların bulunduğu gerçeğinin yanı sıra, bunların sistemli ve düzenli, akademik bir çalışma mahiyetinde olmadığı da görülmektedir.

İşte, yöremizin genel anlamda folkloru hakkında akademik bir çalışmanın yapılmamış olması bizi bu konuyu seçmeye yöneltti. Ayrıca elde ettiğimiz her alandaki verileri de bir başlık altında toplayarak, Keles'in oyunu, müziği, giysileri, yemekleri, hikâye ve bilmece-leri, düğün adetleri v.s. hakkında sağlıklı bir kaynak oluşturmakta amaçlarımızın biridir.

Yöre müziğine açıklık getirirken, eserlerin incelenmesinde takip edeceğimiz yolu belirtmekte fayda görüyoruz. Eserleri gerek güfte, gerek melodik, gerekse ritm unsuru bakımından orta boyutta bir biçim analizi yöntemi ile inceleyeceğiz. Burada kullanacağımız terminolojiye gelince, şu şekilde ifade edebiliriz;

Periyot; Türküde varsa bölümleri.

Tam Müzik Cümlesi; Soru ve cevap gibi yan cümleciklerden oluşan bir bütün.

Cümlecik; Tüm cümleyi oluşturan yan ifadeler.

Buna göre periyot > cümle > cümlecik

Simgesel ifadeleri ortaya koyabilmek için analiz sırasında şöyle bir yol izledik.

Periyot = A

Cümle = a

Cümlecik : x,y,z....

Simgesel ifade de altı yazılı rakamlar ölçü sayısını, belirtmektedir. Analiz sırasında birbiriyle tamamen aynı ifadeleri görürsek "eş cümle" ile göstermeyi düşündük. Benzerlikler varsa benzer veya ikiz cümle ifadelerini kullandık; mesela "a'", "b'" gibi simgeledik.

Bu çalışmalarını yaparken öncelikle kütüphane çalışmasına yer verdik. Daha sonra yöreye giderek gözlem, derleme ve röportajlar ile kaynağında incelemeler yaptık. Her yönüyle oldukça çeşitlilik gösteren yöre folkloruna elimizden geldiği kadar ışıktutmaya çalıştık. Sürekli gelişmekte olan teknoloji ve bilim karşısında unutulmaya, gözden kaybolmaya yüz tutmuş nice değerlerimiz vardır. Hem bunlar, hem de keşfedilmeyi, su yüzüne çıkarılmayı bekleyen değerler adına gönlümüz folklorcuların çalışmalarından yanadır.

Bizlere düşen en büyük görev bu ata mirasına sahip çıkmak, bugüne kadar özelliğini ve bakirliğini muhafaza eden kültür değerlerini koruyup gelecek nesillere doğru bir şekilde ulaştırmaktır.

BÖLÜM 1.

YÖRE HAKKINDA GENEL BİLGİLER

1.1. Keles Yöresi Tarihçesi

Keles Türk boylarına yurt olmadan önce Roma ve Bizans toprakları içinde yer almıştır. Zira hemen hemen her köyde Roma ve Bizans dönemine ait kalıntılara rastlamak mümkündür. Kalıntılar arasında çeşitli büyüklükte küpler, sütun başlıkları, paralar, kitabeler, mozaik örnekleri ve mezar stilleri mevcuttur.

Orta Asya Merv ve Belh şehirlerinde yaşayan Türk aşiretleri Moğol istilâsından kaçarak Süleyman Şah idaresinde Anadolu'ya gelmişler. ve zamanki Selçuklu hükümdarı I. Alaeddin Keykubat'ın izniyle Karacadağ yöresine yerleşmişlerdir. Süleyman Şah'ın Fırat nehrinden geçerken boğulması üzerine aşiretin büyük bir bölümü ana yurda geri dönmüşler, geri kalan kısmı Ertuğrul Gazi yönetiminde Ankara üzerinden Söğüt ve Domanıç yöresine gelmişlerdir.

Batıda Bizans sınırında uç beyliği vasfını taşıyan ve her geçen gün biraz daha güçlenen Osmanlı Beyliği'nin topraklarını genişletmek için çevresine akınlar düzenlediği bir gerçektir. İşte bu gaye ile Ertuğrul Gazioğlu, Osman Bey ile beyliğin kumandanlarından Abdurrahman Gazi ve Turgut Alp kumandasındaki güçlerle Keles ve civarı 1280'li yıllarda Rumlardan alınıp aşiretin bir kısmı bu

yöreye yerleştirilmiştir. İşte bu yıllarda Keles ve yöresi Oğuz Türkmenlerinin yurdu olmuştur.

Osmanlı Beyliğini XII. yüzyıl (1299) sonunda tarih sahnesinde görmekteyiz.

Aşiretlikten milli devlet olmanın ilk imtihanı, yaylalar diyarı bu topraklarda verilmiştir. 1326'da Bursa'nın alınması sırasında Keles'de yerleşen Türk boyunun çok büyük rolü olmuştur.

Daha sonra Osmanlı Devleti hızla büyüyecek ve imparatorluk haline gelecektir. Bu dönemlerde Keles ve çevresindeki yaylalar (Kocayayla, Kendir yaylası, Alacam yazlık olarak kullanılmış ecdatlarımız bu sahalarda otağ kurup at koşturmuşlardır. Yaylaya iniş ve çıkışlarda şenlikler, şölenler düzenlenmiştir.

İşe bu ata mirasını yaşatmak gayesi ile ilçe merkezine 5 km. mesafedeki Kocayayla'da halen "Geleneksel Kocayayla Şölenleri" düzenlenmektedir.

Osmanlı İmparatorluğunun çekirdeğini teşkil eden bu topraklar 10 Temmuz 1921'de Yunanlılar tarafından işgal edilmiştir. O acı günleri yaşıyan kişilerden alınan bilgilere göre Yunanlılar aralıklarla Keles'e üç kez gelmişler ve her gelişlerinde 5'er 10'ar gün kalmışlardır. Bu sıralarda eli silah tutan erkeklerin çoğunluğu

cephededir. Yunan kuvvetleri Keles'te önemli bir tahribat yapmamışlardır. Nihayet 6 Eylül 1922'de İnegöl, Yenişehir, Orhaneli ve Keles'e, Yunan işgalinden kurtulur. Cumhuriyet döneminde Keles'i 1934'e kadar Bursa'ya bağlı bir köy olarak görmekteyiz. Bu tarihten sonra 21 köyü ile Orhaneli'ye bağlanarak nahiye merkezi olmuştur. 27.2.1953 gün ve 6068 sayılı kanunla 41 köyün bağlandığı ilçe merkezi olmuştur. 41 köyden 4'ü daha sonra Bursa merkez ilçeye bağlanarak köy sayısı 37 olmuştur.

Osmanlı Türk gelenek ve göreneklerini en belirgin işlerini bugün halâ bu yörede yaşayan insanlarda görmek mümkündür.

1.2. Coğrafî Durumu

Tabii güzellikleri yönünden şirin biryerleşim merkezidir. Keles, Bursa'ya 61 km. karayolu ile bağlı, yüz ölçümü 684 km² olup, rakım 1050 m. civarındadır. Uludağ'ın güney eteklerinde kurulmuş bulunan 37 köyü ile birlikte toplam nüfusu 22.129'dur. İlçe merkezi ise bugün 5000 nüfusa sahiptir. Keles Ege Bölgesinin iç batı Anadolu bölümünün kuzey tarafında yer alır. 40 derece kuzey paraleli ile 30 derece doğu meridyeni ilçenin yakınından geçer. İlçe Uludağ-Eğrigöz dağları arasında uzanan geniş platoyu yaran Kocası (Adranos) olup, yüksekliği 1050 m. civarındadır.

Kuzeyden Bursa ili, güneyden Orhaneli ve Tavşanlı ilçeleri, doğudan İnegöl ve Domaniş ilçeleri, batıdan Orhaneli ilçeleri ile sınırlıdır.

İlçe civarında bulunan dağlar Uludağ'ın uzantılarıdır. Başlıca yükseltileri Tepel dağı ve Dümen dağıdır. Yörede belirgin şekliyle ova yoktur. İlçe arazi genelinde engebeli bir görünüm gösterir. Ancak geniş düzlükler olarak Kocayayla, Gelemiş yaylası, Kendis yaylası gibi yaylalar vardır. İlçenin güneyinde Kocasu vadisinde yer alan Kozacı mevkisi küçük bir ova görünümündedir. Keles ve yöresi bir yaylalar diyarı denilebilir.

Belli başlı akarsuları, 190 km. uzunluğundaki Kocasu (Adranes), 90 km. uzunluğundaki Nilüfer çayı ile bunları besleyen Sakarya ve Keles dereleridir.

Keles yöresinde Marmara ve Ege bölgelerinin geçiş iklimi hakimdir. Yağışlar genellikle kış ve bahar mevsimlerinde görülür. İlkbahar komşu bölgelere göre daha geç gelgir. İlçeye güneybatı ve kuzey rüzgârları hakimdir. Kış mevsimi genellikle soğuk geçer. Yağışlar kar şeklindedir (1).

1) Bursa Keles Halk Eğitim Merkezi Araştırması, 15 Ocak 1986, s.1-3

1.3. Keles Adının Nereden Geldiği

Herşeyleriyle Türk dağlı geleneğini yaşıatan Keles insanların yüzlerinde Orta Asya izlerini görmek mümkündür. Dolayısıyla Keles adının nereden geldiği konusundaki çeşitli araştırmalar yapılmış ve sonunda bir takım görüşler ortaya çıkmıştır (2).

"Keles, Cenubi Kazakistan vilâyetindeki mehirdir ve Sir Derya'nın sağ ırmağıdır. uzunluğu 190 km.'dir. Karcatay dağından başlamaktadır." Ayrıca Keles adında Kuzey Taşkent'in bir kazası vardır ve Kuzey Taşkent'in şimâli garbındaki demiryolu istasyonuna da Keles adı verilmiştir (3).

Yine Keles adının kuvvetli birihtimalle Orta Asya'dan getirildiği belirtilmektedir.

"Çirçik'in ekili arazi şeridini kuzeyden sınırlandıran sur Sablik yahut Saylik dağlarından Seyhun kenarına kadar uzanırdı. Türklerin akınlarına karşı korunmak için Arap hakimiyet devrinde, surun batı kısmının kalıntılarının meccut olup olmadığı bilinmemektedir.

2) KARAÇÖL, Bülent, "Anadolu'da Orta Asya Menşeli Yer Adlarına Bir Örnek Keles", Türk Dünyası Dergisi, İstanbul 15 Eylül 1987, S.9, s.52-53

3) HAYİT, Baymirza, Bolşoya Sovetskaya Ensiklopediya, S.20, s.495

Yatağın ötesinde dağlık bir bozkır başlar. Keles nehri-
nin iki kolu bunun içinden geçerler. Yazılıştaki farka
rağmen Kales bozkırının Arapça adının Keles nehrinin
adıyla aynı olması kuvvetle muhtemeldir (4).

Keles, kelime olarak su kenarında yaşayan kerten-
kele cinsinden bir sürüngen. Çağatay Türkçesinde ise
bir sincap türü anlamındadır.

Keles ismi Orta Asya'dan Anadolu'ya göç ettikleri
tarihi delillerle ispatlanmış olan Kayı Boyu tarafından
Anadolu'ya getirilmiş ve tarahi bir hatıra olmak üzere
yerleştikleri yerlere verilmiştir. Bursa'nın bir ilçesi
olan Keles'in dışında, yeni adı Kiraz olan İzmir'in bir
diğer Keles isimli ilçesidir.

4) VİLADİMİROVIÇ, Barthold, "Moğol İstilasına Kadar
Türkistan", Haz: Hakkı Dursun, İstanbul, Kervan
Yayınları, I.Baskı, 1981, 1.Bölüm, s.221-225

BÖLÜM 2.

SOSYAL YAPI

Toplumların oluşumuna baktığımızda, kaynak teşkil eden yapı taşının aile olduğunu görmekteyiz. Herhangi bir konuya açıklık getirmek; öncelikle temelinin araştırılıp, sonra olayların gelişiminin incelenmesi ve bir takım yargılara varılması ile mümkündür. İşte; bizde, bu reddi imkânsız gerçekten yola çıkarak, folklorik oluşum içinde başlangıç teşkil edebilecek aile yapısındaki geenek ve adetlerin incelenmesiyle çalışmamıza başlamayı uygun bulduk.

Türk toplumunda ailenin oluşabilmesi için gerekli olan evlilik adetleri hemen hemen yurdun her tarafında ufak tefek farklılıkları bir tarafa bırakacak olursak aynıdır. Şöyle ki, öncelikle gençlerin birbirlerini bağenmeleri, sonra ailelerin oyala iştirakiye, kız isteme, nişan, düğün v.b. adetlerin yerine getirilmesi gibi bir sıra takip etmektedir. Bu esnada yöreye has birltakım gelenekler sergilenmektedir. İnsanlar arası karşılıklı ilişkiler, giyim-kuşam, oyunlar, türküler olayların akışına göre kendini göstermektedir.

Yukarıda bahsettiğimiz, evlilik adetlerinde ufak farklılıklardan kastımız, meselâ; kınada, nişanda ya da düğünde giyilen giysilerin, oynanan oyunların, söylenen mani ve türkülerin çeşitliliğini ya da başkalıklarını

vurgulamaktı. Bu da; insanların üzerinde yaşadıkları bölgenin coğrafi, tarihi, kültürel, teknolojik v.s. yönlerden etkileşimleri sonucunda ortaya çıkmış bir durumdur.

Ayrıca yöre halkının zevklerinin, karakteristik özelliklerinin ve tüm bunları toplumsal hayata yansıtmalarının kanıtı olarak da alabilmekteyiz. Evlilik adetlerinin anlatılmasında Osman Nuri Ün, Ayşegül Sami Deniz isimli köylülerle yapılan görüşmelerden yararlanılmıştır.

2.1. Köy Delikanlılarında Aşk

Köy delikanlısı göz koyduğu kıza şeker ve leblebi gibi çerezleri armağan olarak yollar. Gönlü olan kız bunları alır. bu iş aileler tarafından da uygun görülürse kız ile oğlan tokalaştırılır ve ardından söz kesmeye gidilir.

Samen: Kız ile oğlan kendilerine gönüllerince eş bulamamışlarsa, evlenme çağına gelmiş olan oğlana bir kadın kız aramaya gider. Bu kadına "samen" adı verilir. Samen köy köy dolaşarak evlenecek olan oğlana kız bulur (5).

5) YÜCELT, Nazım; "Keles-Orhaneli Yöresi Düğün Adetleri", Bursa Ansiklopedisi, Bursa Hakimiyet Kültür Hizmetleri Dizisi 2, Cilt.1, 1980, s.451

2.2. Kız İsteme

Oğlan köyde gördüğü begendiğı kızın kendisine alınmasını arzular. Ancak bunu açıkça söyleyemez. Anası "sana şunun kızını alalım mı? " şeklinde ağız araması yapar. Ve böylece oğlunun isteyip istemediğinin öğrenmeye çalışır. İstemediğı birkız ise oğlan "ben henüz evlenmeyeceğim" der. İstediğı kızın ismi geçince hiç sesini çıkarmaz. "Siz bilirsiniz, sizin münasip gördüğünüz benim de münasibimdir" der. Eğer kimse sormazsa oğlan akrabalarından bir kadına bu isteğini dolaylı olarak söyletir. Oğlan anası ve babası begenilen kızın evine dünür giderler. Kızı istemek için meseleyi açarlar. Kız evi istekli ise düşünelim, kıza soralım der. Oğlan tarafı da kıızı beğenip ısrar ederse tekrar gidilir. Kız tarafı "hayır" diyecekse "kısmetinizi başka yerde arayın" der. Kızını vereceklerse "hayırlı ise olur" diyerek cevap verirler.

2.3. Nişan Töreni

Kız istemeye gelen dünürcü "evet" yanıtını alırsa, kız evinde kahve ya da şerbet iğer. Daha sonra oğlan evine döner. "Hayır" yanıtı alırsa, hiç birini yapmadan evine döner. Söz kesiminde oğlan evi kız babasına bir

miktar para öder. Her iki taraf birbirine çeşitli armağanlar verir. Bunlar genellikle gömlek, çamaşır gibi armağanlardır.. Nişan geçesi yüzük takılır. Nişanın ilgi çekici yanı, yüzüğün yalnız kıza takılmasıdır. Bu arada kıza çeşitli takılar armağan edilir.

Diğer bir şekliyle kız istemeden bir iki gün sonra oğlan evi bir çıkı (bohça) içinde yüzük, buğday, çerez, bozuk para, pide ile kız evine gider. Kız evinde ertesi günü çıkıyı değiştirerek oğlan evine bir tesbih, çevre, buğday koyarak gönderir. Bu çıkı ile beraber yağlı gözleme, un helvası, çerez, incik-boncuk, bez, nakış ipliği, kızartılmış tavuk ile kız evine ve oğlan evine karşılıklı ağırlamalar yapılır.

Bu ağırlamalar sonunda bir heybe ile geline urba, ayakkabı, terlik ve benzeri giysilerle geline takılacak takılar bir muhabbet günü oluşturularak gelinin nişanı tamamlanmış olur. Bakır çalınır, oyunlar oynanır. Buna "gelin görme" denir.

Aynı hediyeler damada alınarak karşılık verilir. Bu şekilde oğlan evinde de aynı eğlenceler yapılır.

2.3. D    n

Karşılıklı olarak d    n tarihi belirlenir. Bu süre kızın   eyizinin tamamlanması sonunda olur. D    n davetiyeleri yakın akrabalara gömlek, havlu, uzak akrabalara çorap, mendil v.b. hediyelerle olur. Ayrıca yöredeki çalgı ekipleri de özel davetle çağırılır.

Erkek evi, yakın akrabalarının erkekleri ile birlikte köydeki evleri do  la  ır. Her eve bir tutam   eker sunulur. D    n günü bildirilir ve d    ne   a  rı yapılır. Bu arada k  zevi kadın akrabaları ile birlikte,   eker ya da küçük pideler dağıtılarak konuklarını d    n gününden birgün önce yapılacak olan kına gecesine   a  ırır. Yakın akrabalara pidelerin b  y     verilir. Bundan amaç, d    n günü parasal yardımı fazlaca yapmaları içindir.

- Çember B  r  tme (Asma);

D    nden onbeş yirmi gün önce yapılır. Kız ve erkek evinin yakınları erkek evinin   a  rısı üzerine kız evinde toplanırlar. Bu toplantı yalnızca kadınlar içindir.

Gelin odanın ortasında oturtulur. Sadıcı da yanına yere doğru eğilirler. Getirilen armağanlar b  r  tmeciye verilir. Bunlar çoğunlukla   evre,   em.er, oyalı yazma, pullu yazma ve yemenidir. B  r  kmeci armağanın kimden

geldiğini söyledikten sonra, gelinle sağdıçının üstüne örter. Gelin armağanı görmez.

Bürütme bittikten sonra yöresel oyunlar oynanır. Toplantı dağıldıktan sonra gelen armağanlar tavandaki çivilere asılır. Kına akşamına kadar idirilmez (6).

- Karşılama;

Düğünler Cumartesi-Pazar veya Çarşamba-Perşembe günleri olmak üzere iki gün üç gece devam eder.

Düğünün başladığı günün akşamına doğru düğün hazırlıkları tamamlanıp, delikanlılarca çalgı ekibini karşılamaya gidilir.

(Kınanın eldeki görünüşü)

6) ŞARLI, Süleyman; "Bursa Uludağ Türkmenleri", Bursa 1982, s.2

Köyün girişinde çalgıcıların gelişi silah atılarak haber edilir. Delikanlılar ekiple beraber yöre türkülerini söyleyerek ve oyunlar sergileyerek düğün evine gelirler. Düğün evin de o akşam köydeki her evden gelen birer davetli ile delikanlılara yemek verilir. İkinci günü köy halkı çalgıcılar eşliğinde ve gruplar halinde hediyeleriyle düğün evine gelirler. Akşama doğru dışardan gelen misafirler karşılanarak, düğün evi akrabalarına komşulara konaklattırılır. Bu sırada gece eğlenceleri de yapılır.

- Küsteci;

Keles ve yöresinde günümüze kadar değişikliğe uğramadan günümüze kadar gelen düğün adetlerinden biri de "küsteci"dir. Perşembe akşamı küsteci denilen hediye paketi oğlan evinden kız evine götürülür. Küsteci, küsmek sözcüğünden gelmiştir. Kız evi nazlanır. Getirilen hediyeleri az görür. Bu nedenledir ki, "kız evi naz evi" tekerlemesi yaygınlaşmıştır. Oğlan evince kız trafına her türlü giyim eşyası götürülür. Beğenmeyenlere yeni hediye alınması veya değiştirilmesi kabul edilerek sonuç tatlıya bağlanır.

2.5. Kına Gecesi

- Yalancı Kına ;

Bu kınaya gelini eğelendirici amaç taşıdığı için "yalancı kına" denilir. Bu gecede kına yakılmaz. Yöresel oyunlar oynanır. Kınaya çağırılanlar kız evinde, kız evi küçük ise büyük olan bir akrabanın evinde toplanırlar. Çeşitli oyunlar oynandıktan sonra herkes evinden getirdiği kınayı eline sürer. Ertesi gün sabah erkenden köy alanındaki çeşmede kınalı eller yıkanır.

- Has Kına ;

Kına gecesi, düğünden bir önceki günün akşamı yapılır. Erkek evi kınaya çağırdığı akrabalarına gündüzden başlarına takmaları için bir tutam tel gönderir. Erkek evinde toplandıktan sonra topluca kız evine gidilir. Pide, hamur, tarhana gibi yiyeceklerde birlikte götürülür. Erkek evinden gelenlerin başında tel bulunurken, kız evinde tel bulunmaz. Erkek evinin yengeleri karşılıklı yöresel oyunlar oynarlar. Gelin bu arada hep ayaktadır. Sağdıç da onun yanından ayrılmaz.

Bir süre sonra yakın köylerden gelen konuklarla ilgilenmek üzere erkek evinin yengeleri geri dönerler. Yengeler gece yarısına doğru geline kına yakmak üzere yeniden kız evine gelirler. Orada kına evine gelen

konuklarla oynanır. Gelin kendinden küçük olsun, büyük olsun herkesin elini öper. Eğer küçük bir erkek çocuğu bulunursa onun iki elini birden öper. Gelin ve sağdııcı yengelerle birlikte oyun oynar. Bu arada kız evine bir hüznün çöker. Erkek evi ise gelini alacağı için son derece sevinçlidir. Gelin oynarken dayanamaz ve ağlamaya başlar.

Gelini hemen bir yastığa oturturlar. Kız ve erkek evinden birer yenge kına koymaya başlarlar. Kına gelinin ayasına (avucunun ortasına) ve üstten parmak kıvrımlarına ve bileklerine bir de ayak parmaklarına ve topuklarına yakılır. Birgün önceden saçlarının önleri kesildiği için saçlarına da kına yakılır. Gelini duygulandırıcı ve övücü bir mani söylenir. Bu maniyeye övme adı verilir. Bu sırada gelin ağlatılır.

Oy anası kızın anası
Bugün akşam misafir sana
Yarım akşam yadellere

Tuz başını tuzsuz koyan
Hani evleri ıssız koyan
Anasını ıssız koyan

Anan besler kıyma ile
Eller besler yorma ile
Kazan kaynar taşan değer
Atlar kişner koşan diye

Oy kardaşı Mehmet kardaşı
Bugün akşam misafir sana
Yarım akşam yadellere

Kına yakıldıktan sonra gelin ve yakınları tekrar mahalli oyunlarını oynarlar. Kadınlar yavaş yavaş dağılırlar. Genç kızlar gece geç saatlere deyin gelinle birlikte eğlenirler. Gelin artık erkek evine gitmek için hazırdırlar. Ertesi gün gelen çalgılarla yakınlarının göz yaşları içinde baba ocağından ayrılıp, oğlan evine gidecektir.

2.6. Gelin Alma ve Gelin Alayı

Perşembe veya Pazar günü dışardan gelen misafirler genç ihtiyar bütün köy halkı çalgıcılar eşliğinde gelin çıkarmak üzere kız evine gelinir. Daha önce mühim bir kısmı oğlan evine getirilen çeyizden kalan bazı sandık ve gelinin bohçaları alınır. Sandığın üzerine oturan ve bohçaları elinde bulunduran gelinin yakınlarına oğlan babası tarafından hediye olarak para verilir. Köylerde bu çeyizler atlara sarılır.

Gelin oğlan babası tarafından kız babasından alınarak ata (şimdilerde arabaya) bindirilir. Yanına yengeler alınarak evden ayrılıılır. Köy delikanlıları çalgılar eşliğinde yarışmalarar katılırlar. Bu yarışmalar

nişan alma, koşu, güreş v.b. yarışmalardır. Kazananların koluna gelinin işlediği çevrelerden bağlanır.

- Gelin Göğürme ;

Ay yıldızlı bir bayrak ya da bir bez gelinin kapısı önüne asılır. Çeyizler kapının önüne çıkarılır. At ile güvey eline giden kız attan yengeler tarafından indirilir. Gelinin başına şeker, üzüm, arpa, buğday gibi şeyler serpilir. Gelin eve girmeden önce babasından bir armağan istemeye zorunludur. Bu at, tarla, değerli takı gibi şeyler olabilir. Konukların önünde az bir para karşılığında satın alınır. Gelin eve gelince konuklara çeyizden armağanlar dağıtılır.. Ayrıca yemek yedirilir. Gelinin bindiği ata ilk binen genç, at üzerindeki heybeyi ve iki çevreyi almaya hak kazanır. Akşam güvey giydirilir. Ancak giysinin düğmeleri iliklenmez.

- Gerdek Töreni (Güvey Salma) ;

Güveyin urbaları (giysileri) dualar ile imam tarafından giydirilir. Abdest alanıp yatsı namazının kılma-ya gidilir. Camiden çıkınca dua ve tekbirlerle damat eve getirilir. Damat evin önünde misafirlerin elini öper. Damadı eve arkadaşları getirir. Daha sonra damadı yumruklayarak eve sokarlar. Evde oğlanın yengesinden başka kimse olmaz.

Ertesi gün sağdıç tarafından silah atılarak güvey kaldırılır. Oğlan ile kızın üzerinde yattıkları çarşaf herkese gösterilir. Genellikle Cuma günü yapılan bu törene "baş bağlama" adı verilir. Bu paça günüdür (7) (*).

Çalgı ekibi, sağdıç ve delikanlılarla birlikte damadı oynatırlar. Ve böylece düğün bitmiş olur.

- Gezeg- Gelin Gezdirme- El Öpme ;

Gelin düğünden bir hafta sonra çeşmeye su doldurmaya gider. Eve su getirir. Artık gelin bu törenle dışa açılmış olur. Oğlan, kız evine el öpmeye gider. Önce kız evi oğlan evini sonra da oğlan evi kız evini yemeğe davet eder. Buna el öpme denir. Düğün evi gelin ve damadı alarak akrabalara tanıştırmaya, el öpmeye götürürler.

Bu gezmelerde gelin işlediği bir gevreyi hediye götürür. Ev sahipleri de geline kendilerince hediyeler verirler.

7) YILDIRIM, Sait; "Her Yönüyle Keles", Hakimiyet Basım evi, Trabzon 1967, s.35

(*) Paça Günü : Gerdek evine gelen komşuların, çeyize bakıp, öğlene kadar eğlenmesidir.

- Gebe Kadın ;

Gebe kadın doğum anına kadar tarlada, bağda, bahçede çalışır. Hamile olması kadına ayrıcalık getirmez. Gerekirse çalışma anında doğum gerçekleşir. Bebek bulunan ortamda (tarla, bahçe) herhangi bir bez parçası ile sarılarak eve getirilir.

- Loğusa Armağanları ;

Loğusa kadına komşuları çorap, tatlı, yemiş, yazma, basma ve para gibi çeşitli armağanlar getirirler. Loğusaya verilen armağan parasına "göğün akçası" denir.

- Çocuk ve Loğusa ;

Çocuk yeni doğduğunda ağzına bir parmak bal sürülür. Bu onun tatlı dilli olması içindir. Loğusa kadın üç gün süreyle su içmez. Doğumdan 40 gün sonra loğusanın niyetine 40 adet küçük taş yıkanarak mezarlara atılır. Bu geleneğe "kırklama" denir. Çocuğu yaşamayan kadınlar kırk gün loğusanın yanına gelemmez. Loğusalara pekmez ya da bal ile karıştırılmış tereyağ yedirilir. İlk yemeği budur.

- Kız ve Erkek Çocuklar ve Eğitimleri ;

Anne ve babasına hizmet edip, üretime katılacağından erkek çocukların değeri kız çocuklarına göre daha fazladır. Erkeklere cesaret, iş ve büyüklere saygı konusunda eğitim verilirken, kızlara kilim, halı, bezl dokuması ve azık (yemek) yapma öğretilir.

- Ad Takma ;

Yörede yeni doğan çocuklar genellikle 6 aya kadar adsız kalırlar. Daha sonra çocuğun babası bir koyun keser.. Komşularını, yakınlarını, akrabalarını davvet ederek yedirip, içirir. Daha sonra uygun bir isimle çocuk adlandırılır.

BÖLÜM 3.

HALK OYUNLARI

Folklor, insanların doğumdan ölümüne kadar yaşamın vazgeçilmez bir unsurudur. Diğer bir deyimle folklor, bir ülke ya da belirli bir bölge halkına ilişkin maddi ve manevi alandaki kültürel ürünleri konu edinen, bunları kendine özgü yöntemleri ile derleyen, sınıflandıran, çözümleyen, yorumlayan ve son aşamada da bileşime vardırılmayı amaçlayan bir bilimdir (8).

Folklorun tanımını bu şekilde verdikten sonra, oynulardan bahsetmemek bizi bilimsel bir hatanın en büyüğüne götürürdü. Bu sebepten ötürü; çalışmamızda yöre oyunlarını da elimizden geldiğince aktarmaya çalıştık.

Duygu ve düşüncelerin hareketlere aktarılarak ifade edildiği oyunların, içinde yaşanılan toplumla sıkı bir ilişkisi vardır. Oyunlar incelendiği zaman yörelere göre bazı farklılıkların bulunduğu görülmektedir. Karadeniz bölgesi oyunlarına bakılacak olursa gayet hareketli, ritmik, canlı olduğu, doğuya gidildikçe daha ağır, yuvarlak hareketlerle oynandığı göze çarpmaktadır. Diğer bölgelerimizde de daha değişik özelliklerle oyunlar oynanmaktadır. Şüphesiz bulunulan bölgenin kültü-

8) ÖRNEK, Sedat Veyis; "Türk Halk biliminde Ölüm",
Ankara 1965, s.50

rel, coğrafi, tarihi konumu oyunlar üzerinde de etkisini göstermektedir. Oyunlar konusunda Şaban Özdemir, Zühre Avşar ve Ümmü Doğan ile yöre hakkında yapılan görüşmelerden yararlanılmıştır.

3.1. Oyunların Genel Özellikleri

Oyunlar Keles'in güneyinde ağır bir tempoyla oynanırken Keles ve çevresinde daha kıvrak birhavaya ddönüşmektedir. Oyunlar güvende de sekme türünde oynanmaktadır.

Genellikle düğünlerde ve düğün öncesi yapılan eğlence günlerinde oynanır. Oyunların nereden ve kimin tarafından çıkarıldığı kesinlikle bilinmemekle beraber, yörede oyunları bilmeyen oynamayan yoktur. Yaşlısı, genci herkes bilir ve oynar.

Oyunların oynanış biçimi karşılıklı ve daire şeklinden ibarettir. En az iki kişiyle olmak kaydıyla 8, 12, 16 ve daha fazla kişiyle de oynanır. İkili güvendeler ve toplu güvendeler olarak da sınıflandırma yapabiliriz.

Yörede halen süregelen kaç-göç meselesinden ve dinsel törenler yüzünden kadın ve erkek kesinlikle bir

arada eğlenemez ve oyun oynayamazlar. Bu nedenle kadın ve erkek oyunları birbirinden tamamiyle farklıdır ve değişik özellikler gösterir.

Kadınlar türkü söyleyip, bakır çalarak, erkekler çalgı çalarak türküsüz oynarlar (9). Erkeklerin ve kadınların kaşık çalarak oynaması ve kolların bağlaşıp olmaması tek benzer özellikleridir. Gerek erkeklerde, gerekse kadınlarda el ve kol bağlantıları yoktur.

Oyunlar genellikle bir anlam taşır. Düğünün seyri- ne, vaktine göre misafirlerin karşılanması sırasında karşılama, daha sonra ağırlama ve kına gecesi oyunları vardır. Oyuncular oyuna mutlaka sağdıçlarıyla çıkarlar. (Sağdıç : Güvenilir, inanılan, sırdaş, arkadaş, can yoldaşı demektir.)

Oyunlarda oyun ritmine uygun olarak önceleri zil, bugün ise yörede yapılan kendine has sesi ve ritmi olan tokurdaklı kaşıklar kullanılır. Kaşıkların varlığı oyunlara ayrı bir özellik katmaktadır.

Ancak zil ustalarının zil vuruşları, ritim veriş- leri onları bir kanarya gibi konuşturmaları halen anla- tılmaktadır. Her delikanlının cebinde kendi zilleri

9) İLTER, Süleyman; "Keles Orhaneli Folkloru", 1977- 1980, s.10, Araştırma

mevcuttur. Hatta çalgısız bile oyuncuların bu oyunları zil ve ritm vererek oynadıkları da söylenmektedir.

Çalgı toplulukları genelde dört kişiliktir. Yöre-den yetişmişlerdir. İnce saz denilen klarnet, cümbüş, keman ve dümbüldekten (dümbelek) oluşur. Aynı kişiler davul, zurna ve odalarda saz da çalmaktadırlar. Ayrıca kendileri yöreye has türkülerini söylerler.

Kadınlar kendilerine has kapalı büyük odalarda veya köylerin "hayat" dedikleri büyük salonlarda etrafı yüksekçe çevrili "avlu" larda oynarlar. Bakır çalarak türküler eşliğinde oynarlar. bakır çalanlara "bakırcı" denir. Bakırı iki kişi tutar, üçüncü kişi çalar. Dört kişiden hepsi türkü söyler. Zaten bu ekip bir iyi bakırcı, üç güzel türkücüden oluşur.

Bunlar aynı zamanda türkü yakıcıdırlar.

Erkek oyunları kapalı açık her yerde oynamaktadırlar. Açık yerde oynanan oyunları kadınlar da seyredebilirler. İçerdeki oyunlar ince çalgı, dışardaki oyunlar ise davul zurna eşliğinde oynanır. Yöre insanların tümü oyunların tamamını bilir. Oyunlar dışarda köyün belli meydanlarında, düşün evi, gelin evi, sağdıç evi önünde, güvey salmada, güvey kaldırmada, konuk karşılamada sergilenir.

- Güvende : Oyun alçak hava diye bilinir. 9/8'lik ritme sahiptir. Genellikle "Keles türküsü, tren yolunda çiçek" gibi türkülerle oynanır. Ayrıca "deve gelir inişten ve al yemenim" türküleriyle de oynanır.

Bu oyunda askere giden gençlere duyulan güven ile ülkeler fethetmekte olan devletimizin Rumeli'ne geçiş yıllarındaki duyguları canlandırarak oynanmaktadır. Türkmen köylerinde bilinip oynanan bu oyunundansve ezgi yönünden birden fazla çeşidi vardır. Bunlardan bazıları şöyledir ;

Oğlan adı İsmail, Usul Usul ve Kıydan

Ritm 4/4'lüktür. Canlı ve kıvrakça çalınıp oynanır. Ezgileri iki bölümdür. Birinci bölümü giriş, ikinci bölümü oyun bölümüdür. Sözlü ve sözsüz oynanabilir.

Sekme de düz oyunlardan biraz daha hareketli ve sekmeli oyunlardır. Bursa'nın ufak tefek taşları, Haydi gidelim Keles'in pazarına, Menekşe, Aylaylilom, Aşalım aşalım dağlar aşalım türküleriyle oynanan oyunlardır.

Güvende (güvendi) ; bir oyuncunun kendine en yakın saydığı ve inandığı diğer bir oyuncuyu oyuna kaldırarak, birlikte oynamalarıdır. Cebel, Güney, Sefer Işıklar köylerindebu oyunun iki ya da daha fazla kişi tarafından oynandığı da görülmektedir.

Güvende oyun havasına yörede aranağmeyle başlanır-ken, iki oyuncu kibirli bir tavırla meydana çıkarlar. Bir iki dolaştıktan sonra türkünün ilk mısralarında kolları yukarı kaldırıp oyuna koyulurlar. Kendilerine has tavır ve figürleriyle oyun türkünün şen musikisine uyarak gevik hareketlerle devam eder (10). Aşağıda resimleri ve anlatımları bulunan oyunlar Bursa Kız Lisesi Folklor Ekibinin provaları esnasında kaydedilmiştir. Folklor hocalarının yorumlarına göre anlatılmıştır.

3.2.Cezayir

Bu ezgi Anadolu'nun değişik yörelerinde de çalındığı gibi bu yörede de davul zurna ile seri bir şekilde, at yarışlarında, düğüne gelen davetlileri karşılamada, gelin almada çalınır. Köylülerin anlatışına göre; Osmanlıların hakimiyetindeki Cezayir'in 1892'deki Fransızların işgali sırasında binlerce müslümanın katledilişi, bütün Türk köylerinin erkeklerinin savaşa gidip gelmemeleri üzerine yakılmış bir ağıttır. Kadınlar tarafından oyunlaştırılmıştır. Hemen hemen bütün düğünlerde, kına gecelerinde gelin bu ezgiyle oynatılır ve ağlatılır.

10) GAZİMİHAL, Mahmut Ragıp; "Türk Halk Oyunları Kata loğu, Cilt 1, Kültür Bakanlığı Halk Müziği ve Oyunları Dizisi 7, Ankara 1991, s.100

Oyunda her iki ayakta parmak uçlarında, bulunduğu yerde vücudun ağırlığını bir sağa bir sola aktararak sallanır. Türkünün sözlerine girildiğinde sağ ayak sol ayağın önüne çapraz olarak getirilir ve aynı sallanma bu kez ileri ve geri olarak yapılır. Sonra sol ayak yerde sabit bir şekilde, sağ ayağın yardımıyla kendi etrafında tam bir dönüş yapılır. Sonra yine sağ ayak sol ayağın önünde çapraz olarak ileri gidilir ve yerinde yapılan dönüş bu kez karşılıklı eşle sırt sırta gelinerek yapılır. Dönüşten sonrar yer değiştirilerek tekrar baştaki sallanmaya geçilir. Kollar diğer oyunlardaki gibi sağa ve sola değil aşağı yukarı sallanır. Oyun baştan sona oldukça ağır bir tempoyla ve karşılıklı olarak oynanır.

(Oyunda sağa ve sola sallanırken kolların görünüşü)

(Oyunda sağı ve sola sallanırken ayakların görünüşü)

(Sağ ayağın sol ayak önündeki çapraz şeklinin görünüşü)

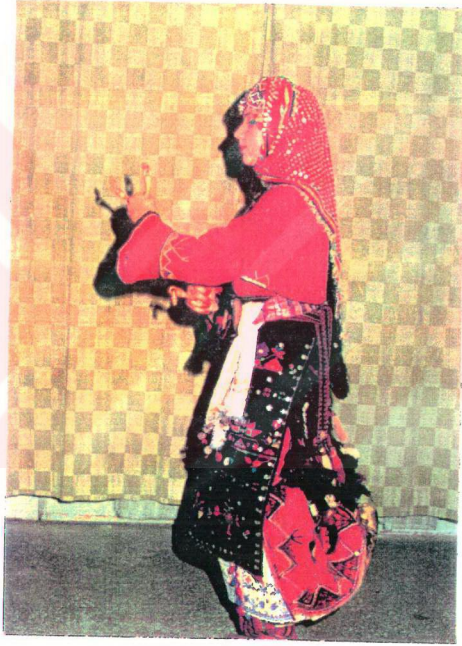
(Eşlerin sırt sırta geldikleri anda birbirleri etrafında dönerken kol-ayak görünümü)

3.5. Yemeni- Al Yemeni

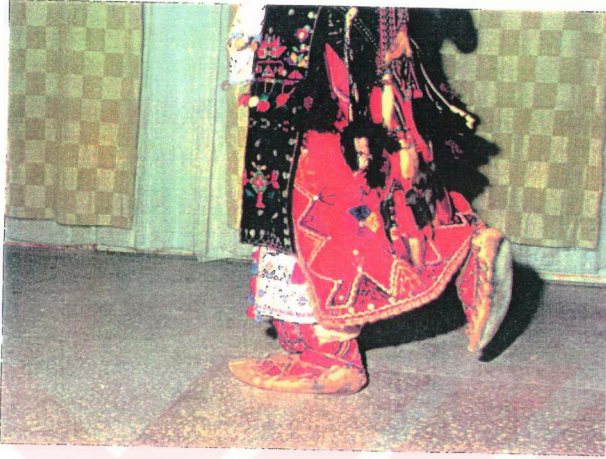
Hasat zamanı genç kızlar kendi elleriyle işledikleri yemenileri çocuklarla yavuklularına yollarlar. Hasat zamanı yörede "hasat seti" diye adlandırılır. Hasat seti zamanlarında bu türkü dillerden hiç düşmez.

Oyun daire şeklinde oynanır. Karşılıklı veya düz sırada da oynansa da daire özelliği oyunun başından sonuna kadar kendini gösterir. Oyunda kıvrak omuz hareketleri kolların çevrilmeleri, sallanmaları diğer oyunlardan daha değişiktir. 9/8'lik ritimle oynanır. İlk dört sayıda ileri doğru parmak uçlarında sekerek gidilirken, kollar sağa sola açılıp kapanır. Sonraki

dört sayı dairenin içine dönük bir şekilde yapılırken kollar bel hizasında, dirsekten aşağısı birbirlerin etrafında döndürülür. Omuzlar ritme uygun bir şekilde sallanır.

(Oyunda daire içine dökken kolların şekli)

(Oyunda ileri doğru giderken ayakların şekli)

(Oyunda daire içine dönükken kolların gevriilişinin önden görünüşü)

3.6. Fadimem (Aylaylilom)

Oyun karşılıklı en az iki kişi tarafından oynanır. Genellikle olduğu gibi 9/8'lik bir tempoyla oynanır. Önce sol ayak dizden kırık, parmak uçları yere doğru olacak şekilde kaldırılır. Sağ ayak üzerinde bekledikten sonra parmak ucuyla ayak yere indirilir. Sağ ayakta aynı şekilde kaldırıldıktan sonra sol ayak üzerinde iki kez sekilir.

Sağ ayakta parmak ucunda yere indirildiğinde figür tamamlanmış olur. Türkünün sözlerine geçildiğinde figür sekmeden sadece sağa ve sola atılır. Kollar sekme anındaki gibi sağa ve sola değil göğüs hizasında birleşik, dirseklerden çatı şeklinde oluşturulur. Türkünün nakarat kısmında yere eğilerek sekilir.

(Oyunda kolların sağa ve sola sallanışı)

(Türkünün sözlü kısmına geçişte, ayakların ve kolların şekli)

3.5. Tren Yolunda Çiçek

Yörede hemen her kadın bu oyunu bilir ve oynar. 9/8 lik tempoyla oynanır. Diğer oyunlara nazaran daha ağırdır. Sekme figürlerinde de ağır bir hava hakimdir. Oyuna başlangıçta kollar iki yana doğru açıktır. Diğer oyunlardaki gibi sağa sola sallanmaz. Sağ ayak yana açılarak, sol ayak yanına getirilip yere parmak ucuyla vurulur ve diğer yana açılır. bu sefer sağ ayak aynı şekilde, sol ayağın yanına getirilerek parmak ucuyla yere bir kez vurulur. Figür bu hareketle tamamlanmış olur. Ayak hareketleri yapılırken vücut belden sağa ve sola kıvrılarak parmak uçlarında esnenir. Türkünün sözlerine girildiğinde sağ ayak yana doğru açılarak kendi etrafında tam bir dönüş yapılır. Karşılıklı eşle dört adım yürüyerek yer değiştirilir. Tekrar sağa ve sola ayak vurma hareketinden sonra sol ayak dizden kırık, parmak ucu bilekten yere doğru kırık şekilde kaldırılarak sağ ayak üstünde bir kere sekilir. Sol ayak parmak ucuyla yere indikten sonra sağ ayakta aynı şekilde kaldırılır. Sol ayak üzerinde iki kez sekildikten sonra parmak ucuyla yere indirilir. Ve sekme figürü de tamamlanmış olur. Kollar sadece dönüşlerde şekil değiştirir, sağ kol yere doğru inerken sol kol kulak hizasına kaldırılır.

(Oyunda kendi etrafında dönerken kolların ve ayakların görünümü)

(Oyunda sağa giderken kolların ve bel hareketinin görünüşü)

(Oyunda sola gidişte kolların ve bel hareketinin görünüşü)

(Oyunda sekme figüründe eşlerin karşılıklı sekme figürüyle oynarken aldıkları görünüm)

3.6. Deve Gelir İnışten

Bu türkü ile oynanan sekme hareketi diğer oyunlardakinin aynısıdır. Sadece düz figürlerde karşılıklı gidiş gelişler değişiktir. 9/8'lik bir tempoyla oynanır. Dört sayıyla ileri gidilir. Dört sayıyla geri gelinir. İleri gidişlerde sağ ayak bir adım öne atılır, sol ayak yanına getirilip parmak ucu yere vurulur. Ve ileri bir adım atılır. Sağ ayak sol ayağın yanına getirilerek ileriye doğru yarım bir daire çizilir ve geriye adım atılır. Geri gelirken de aynı hareket yapılır. Daha sonra türkünün sözlerine göre sağa ve sola dört adım gidilerek diz kırılır. Sonra sekme figürlerine geçilir. Sekme diğerlerinin aynısıdır. Kollar diğer oyunlardaki gibi sağa sola sallanırken çok açık değil, daha kapalı ve bel hizasında sallanır.

3.7. Aşalım

Eğlence zamanlarında oyuna kalkmak istemeyen kadın veya kız olursa ya da çekinerek oynayanlar olursa "hadin şunları kaldırın da bi sektiriverin" denildiğinde hemen "Aşalım" türküsü çalınır, söylenir. Kollar ve ayaklar diğer oyunların hiç birine benzemez. Sürekli sekilerek oynandığından oldukça zor bir oyundur. Oyuna başlangıçta sol ayak sağ ayağın önüne çapraz olarak getirilerek yere parmak ucuyla vurulur ve sağ ayak üzerinde bir kez sekilir. Kollarda yandan açılarak baş üzerinde eller

birbirine değecekmişçesine yaklaştırılır. Sol ayak yana açıldığında, kollar da yandan açılarak omuzlar sallanır. Oyun baştan sona bu gifürle devam eder. 9/8'lik bir tempoyla oynanır. Ayağın her sekişinde bir sayısı söylenerek bir, iki, üç ve dört, beş sayısıyla tamamlanır. Hem daire hem de karşılıklı biçimlerde oynanır. Türkünün ara müziğinde yere parmak uçlarında çöküşler vardır. Çöküşlerde sekilmez, parmak uçlarında ritme göre esnemeler vardır.

(Oyuna başlangıçta kolların ve ayakların görünümü)

(Sekme figüründe kollar yana açıldığında omuzların sallanmasındaki şekli)

(Çöküş anında kolların şekli)

3.8. Menekşe

Bu oyunda kına geçelerinin vazgeçilmez oyunudur. Kareografik özelliği karşılıklı oynanmasıdır. Daire şeklinde oynanmaz. Oyundan oyuna geçişlerde, oyunun başlayış ve bitişinde daire şekli görülür. Oyun 9/8'lik ölçüyle oynanır. Tamamı bir figürden ibarettir. Sol ayak baldır yere paralel, dizden aşağıya 90 derecelik bir açıyla kıvrak olarak kaldırılır. Parmak uçları bilekten yere doğru kıvrılır. Sağ ayak üzerinde bir kez sektikten sonra sol ayak parmak ucuyla yere indirilir. Sağ ayakta aynı şekilde kaldırılıp, sol ayak üzerinde sekindikten sonra yere önce topuk temas ettirilecek biçimde indirilir. Her ayak kaldırıldığında bir sayı söylenir. Figürün tamamı bir, iki, üç ve dört, beş şeklinde sayılır. Kollar ayak kalkışına göre sağa ve sola doğru sallanır. Her ayak kalkışında sol kol açık, sağ kol kapalıdır. Oyunda türküdeki sözlere göre karşılıklı gidiş gelişler, yerinde dönüşler, karşılıklı geçişler hep aynı figürle yapılır. Kaşık çalınarak oynanır. Çalgısı bakır ev eşyalarıdır. Oyuncularda seyircilerde türküyü söylerler.

(Sağ ayağın önce topuk temas ettirilerek yere inışı)

3.9. Çocuk Oyunları

Burada Keles yöresinde oynanan çocuk oyunlarına bir kaç örnek vermek istiyoruz; Oyunlar Ali Atan ve Leyla Kasap isimli çocuklardan aktarılmıştır.

- Çömlek Oyunu : Çocukların en çok oynadıkları oyunlardan biridir. Bu oyunu oynayacak olan çocuklar önce bir daire oluştururlar. Yaşça küçük ya da fiziksel olarak zayıf olan çocuklar yere çömelerek "çömlek" olurlar. Kuvvetli bir yapıya sahip olanlar ise ayakta dururlar. Ebe seçilen çocuk, ayakta duran birinin yanına gelir ve aralarında konuşurlar;

EBE : Çömleğinde ne var?

ÖTEKİ : Bal var, der.

EBE : Tattırır mısın?

ÖTEKİ : "Tattırmam" diye cevap verir.

EBE : Kokturur musun?

ÖTEKİ : Kokturmam, der.

EBE : Sen o yandan, ben bu yandan, der.

Daha sonra ebeyle ayaktaki bir birbirlerine zıt yönlerden koşmaya başlarlar. Kim çömleğin (oturan çocuğun) yanına önce gelirse o kazanmış olur. Diğeri ise yarışı kaybeder, diğer çömlek olanın yanına gider. Ve oyun böylece devam eder.

- Mert Oyunu : Çok eskiden beri oynanan bu oyunda "mert" adını almıştır. En az iki kişi tarafından oynanmaktadır. Oynayacak olanlar önce bir taş veya ağaç kabuğunun bir tarafına tükürürler. Tükürüklü olan tarafına yağlı, diğer tarafına da yavan derler. Birbirlerine "yağlı mı?" , "yavan mı?" diye sorarlar. Taşı veya ağaç kabuğu parçasını atarlar. Havadan düşen taraf kimin dediği şekilde yukarıya gelmişse o taraf kazanmış olur. Kazanan taraf biri uzun, diğeri kısa olan mert ve mert değneğini alır. (Mert kısa, mert değneği uzun olandır.) Mertti biraz eğilmiş olan yere koyar, değneği

altına sokarak uzağa doğru fırlatır. Diğer taraf mertin düşeceği tarafa geçmiştir. Merti havada kapmaa çalışır

lar. Kapamazlarsa yere konulmuş olan mert değneğini mert ile vurmaya çalışırlar. Vurabilirlerse kendileri atış hakkına sahip olurlar. Vuramazlarsa merti atmış olan taraf merti yere koyup, değnekle üstünden vurup, mert havaya kalkınca altından da vurarak uzağa atmaya çalışırlar.

Üç vuruş sonunda karşı taraf mertin düştüğü noktadan ilk atıldığı yere kadar, kişi başına üçer atlayışta varabilirlerse gene atış hakkına sahip olurlar. Atlamazlarsa bir sayı vermiş olurlar. Ta ki kendileri atış hakkını kazanıncaya kadar bu böyle devam eder.

- İğne-İplik Oyunu : Bu oyun beş ya da altı çocuk tarafından oynanmaktadır.

Çocuklar ellerini öne doğru parmakları açık olarak uzatırlar. Parmaklara şu tekerlemeyi söyleyerek dokunurlar:

İğne iplik, nadas küplük, küplüğün yarısı, Ahmed'in karısı.

Bu tekerlemenin sonunda hangi parmakta kalınmışsa, "o" oyunu kazanır. Ebe olan bir eşya saklar. Saklanan eşyayı bulamayan çocuk, o arkadaşına bir hediye alır..

Oyun böylece tekrar tekrar devam eder.

- Pisim Oyunu : Oyun bir grup çocuk tarafından oynanır. İki çocuk karşı karşıya gelir. Çocuklardan biri avuçlarına bir şeyi arkada saklar. Sonra ellerini öne doğru uzatır. Dolu eli bulan bir sayı kazanır. Doluyu bulan aynı şekilde yine birşeyi saklar. Diğer oyundan çıkar. Bulamayan bir sayı vermiş olur. Beş veya on sayıda oyun biter. Bulamayana "pisim" denir. En az sayısı olan oyunu kazanır.

- Köy Satışı Oyunu : İki veya daha fazla çocukla oynanır. Önce sormaya başlayan çocuk, köyde oturan ailelerden birini isimlerini sayar. Meselâ; bir evde üç nüfus varsa, biri söylenmez. Ali, Ayşe, Çaparız. Hasan der. Burada "çaparız" bilinecek olan isimdir.

Sorulan isim bilinmediği zaman sorana köy verilir. Burada köyü alan çocuk şu tekerlemeyi söyler:

Hereke beri gelsin, ağzın tokmağınan gelsin, adın ne idiş, köyün köpeyiilen çok çekiş, diyerek sorduğu evin lakâbıyla adını verir.

BÖLÜM 4.

KIYAFETLER

Toplumların ince sanat ve giyim zevkini mahalli giysilerinde görmek mümkündür.

Giysilerdeki folklorik desenler, işlemeler, süslemeler, renkler ve diğer özellikler yöre halkının sanata yansıttıkları duygularını ve maharetlerini anlatmaktadır.

Yörede giysiler köyden köye değişmekle beraber, temeline bakılacak olursa birçok benzerliklerin bulunuşu dikkati çekmektedir. Kıyafetleri yapan, ortaya çıkaran kadınların şahsi zevkleri ve yaratıcılık kabiliyetleri işin içine girince ufak tefek farklılıklar da gözden kaçmaz bir hale gelmektedir.

Kökeni aynı olan giysilerin bağlayış şekilleri ve desenleri bazılarında değişiklikler göstermektedir.

Kıyafetlerin hazırlanışında süslemeye çok önem verilmiştir. Rengarenk kullanılan iplikler, boncuklar, pullarla sanki bir doğa portresi çizilmiştir.

Fakat günümüzde köylerdeki özel dokumaların yerini fabrika yapısı kumaşlar almıştır. Teknoloji ve ulaşımın gelişmiş olduğu köylerde giysi geleneği hemen hemen yok olmuş durumdadır.

Tanıtımını yapacağımız; kıyafetler, Keles'in Gele-
miş, Sorgun, Kocakavacık, Düvenli köylerinde halen
giyilmekte olan giysilerdir. Alpagut, Kemaliye, Kıran-
ışıklar köylerinde bu gelenek ne yazık ki hiç kalmamış
durumdadır.

Zamanıyla köylerden incik boncuk karşılığında köylü
kadınlardan giysiler alınmış, doğal olarak kültürel bir
kayba neden olunmuştur. Bursa Kız Lisesi'nde görüntüle-
diğimiz kıyafetlerin anlatılmasında da yöre kadınların-
dan yararlanılmıştır.

4.1. Kadın Giysileri

Yörede kadınlar tarafından giyilen kıyafetler
aşağıda başlıklar altında açıklanmaktadır.

4.1.1. Fes

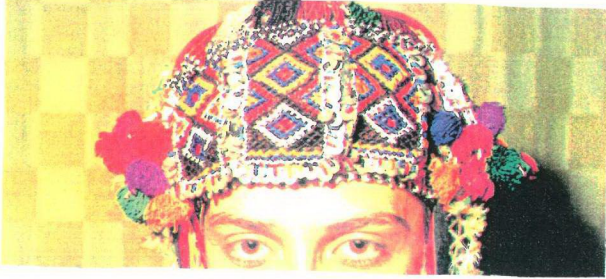
Yörede üç çeşit fes kullanılmaktadır;

Birinci Tip Fes : Elde örölme fesin tepesi daire şeklinde sık boncuklu işlenmiş etrafı "alyanak" dedikleri elmali yemeni ile çevrilmiştir. Önlerine yörede mendil adı verilen, kenarları pullu, kilim motifi işlemeli dikdörtgen şeklinde boncuk örneşi takılmıştır.

Halen yapılan ve en çok kullanılan yer Keles'in oldukça güneyinde Kocakavacık köyüdür. Bu fesi genç kızlar gelin olmadan, olduğu güne kadar takınırlar. Buna gelin fesi de denir. Kocakavacık köyü yakınlarında Kızılçukur, Hereke, Güvenli köylerinde ve yakınlarında görülmektedir.

İkinci Tip Fes : Bu fes Keles'in Alpagut köyünde en çok göze çarpmaktadır. Civar köyler tarafından Alpagut fesi olarak adlandırılmıştır. Bu fes örne değil, keçeden yapılmış bir festir. Etrafına pullu krep dolanmıştır. Buna çatma adı verilen boncuk örmesi takılmıştır. Bu fesi otuz yaşını aşmış iki ya da fazla çocuklu kadınlar takarlar.

Üçüncü Tip Fes : Bu fes örmedir. Etrafı alyanak yemeni ile çevrilmiştir. Fesin uç kısmına "kaş baştı" dedikleri tıgla örülmüş boncuk örmesi dikilmiştir.. Yaşlı kadınlar tarafından kullanılmaktadır. Bugün bile yörede bu fesi takanlar vardır.

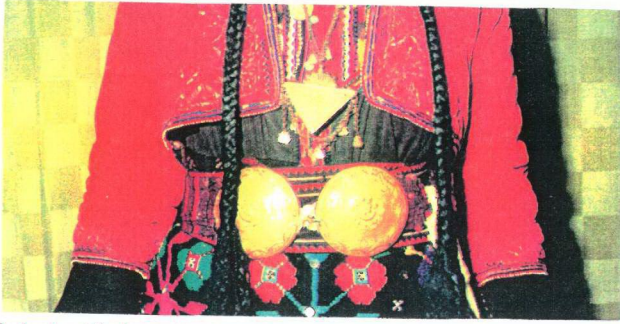

4.1.2. Kapatma

Kapatmanın diğ er ismi de i cliktir. Kırmızı, siyah, bordo ve yeşil renkler hakimdir. Göğüs kısmının boyuna kadar kapanmasını sağlayan bir işi giysidir. Kolsuz yelek biçimindedir.  n kısmında yine yöreye has süsleme ve motifler yer almaktadır.

4.1.3. G d k (Cepken)

Kırmızı, yeşil, siyah, bordo ve mavi renklerin hakim olduğu i i pamuk ve y nle kalınlaştırılmış, yorgan şeklinde dikilmiş bir cepkendir. Eskiden iğne ardı dikişin yerini şimdi makine almıştır. Evveline bakacak olursak etek kenarlarının ve kol ağızlarının yöreye has motiflerle işlendiği dikkati çekmektedir. Cepkenin uzunluğu tam bel hizasına kadardır. Kolları biraz kısadır. Gelinler i in pamuklu ve simli olanına "sarsa" adı verilir. Kavak yaprağı motifi sık kullanılmıştır.. Askar ile divitin arasına pamuk veya y n yerleştirilerek her tarafından baklava biçiminde dikilmi tır.

4.1.4. Fistan (Entari)

Kendi el tezgahlarında ketenden dokunmuştur. Kirli beyaz renktedir Göğüs kısmı açık, maksî uzunluğundadır. Bir çeşit iç gömleği de denilebilir.. Dizlerden aşağıya gelen bölümü danlarda görülen motiflerle süslenmiştir.

Şalvarın yapıldığı kumaştan yapılmaktadır. Etek kısımları ol dukça geniştir. Şimdilerde pazen ve basmadan yapılmaktadır. Gelinlik kızlarda ise ipek kumaş kullanılmaktadır. Ayrıca yaka ve kol ağızlarında da süslemeler vardır. Bu süslemelere dökme, zikzak, hanım-eli, üçparmak, testere gibi adlar verilir.

4.1.5. Ügetek (Zıbın)

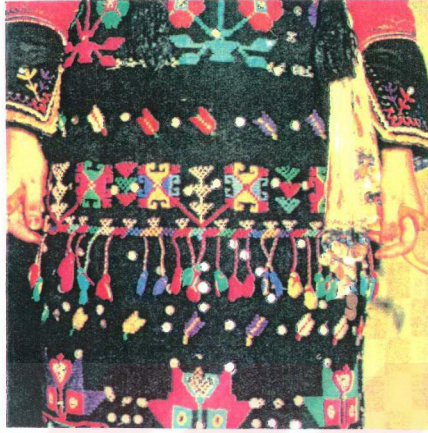
Özellikle gelinlerin ve genç kızların giydiği bu giysi kırmızı, siyah, bordo, yeşil, lacivert renkteki keten kumaş veya kadifeden yapılır. İçine pamuklu veya basmadan astar geçirilir. Önüne veya arkasına sırma

veya yün işinden işlemler yapılır. Diğer bir ismi de zıbındır.

Ön parçaları biraz kısa olup, arka parçanın alt kısmına su taşı, pul, iğne ile örmeli dantem geçirilir. Bu kısma yöre motifleri işlenir. Kolları elleri örtecek kadar uzun ve yarıktır. Gelinler için tamamen sim işlemeli, yaprak motifli üç etekler vardır. Bindallı biçiminde yapılmıştır.. Günlük kullanımda halen yer almaktadır. Keles'in Kocakavacık, Sorgun, Güvenli, Gelemiş köylerinde görülmektedir.

4.1.6. Peşkir (Önlük)

Kadınların önlerine taktığı bir çeşit önlüktür. Yörede çeşitli şekilde gerülmektedir. Göbekli peşkir, işlemeli peşkir gibi isimler almıştır. Kendi el tezgahlarında yün dokumadır. Kadınlar günlük ev işlerinde, tarlada, bazı eşyaları taşımada kullanırlar. Özel günlerde takındıkları peşkir, yöreye has motiflerle işlenmiş, çeşitli pullarla süslenmiştir. Siyah, bordo, kırmızı renklerin hakimiyeti dikkati çekmektedir. İhtiyar kadınların taktıkları peşkirler daha sade renktedir ve günlük peşkir türündedir. Bazılarının alt kısımlarına saçaklar dikilir.

4.1.7. Arkalaç (Kozalı Kuşak, Arkalık)

Kozadan çodk ince bükülerek elde edilen ipek iplikten dokunan şal kuşak, üçgen şeklinde saçakları yandan sarkıtılarak bağlanır. Üstüne kaşlı gümüş kemer takılır. Yine şal kuşak gibi yünden dokunan saçaklı kuşaklar halen bazı köylerde yaygın olarak kullanılmaktadır. Üçgen yapılarak bağlanıp, saçakları sarkıtılır.

Yörede bu kuşak arkalık, tozluk gibi isimlerle anılmaktadır. Kendi el tezgahlarında yün dokumadan yapılan arkalaç, bir metre kare bülüklüğündedir. Yirmi santimetre iplerin uçunda, tongurdak veya koza adını verdikleri püsküller bulunmaktadır. Siyah dokumanın içine beyaz renk karıştırılarak kırğıllı havası verilmiştir. Yöre kadınlarını dağda ve belde her türlü kış etkenlerinden korumaktadır.

4.1.8. Dizge (Çizge)

Yün ipten kendi el tezgahlarında dokunur. 4-5 cm. genişliğinde 2,5 metre uzunluğundadır. Uçlarına tiftik veya çöküllü keçi kılı tongurdaklara mavi boncuklar takılır. Mavi boncukların kadını her türlü nazardan koruyacağına inanılır. Dizge bele dolanır. Tongurdaklı kısmı arka tarafa uç etek boyunda sarkıtılır. Hem kuşağı, hem de peşkiri tutma görevi vardır. Ayrıca, ip vazifesini de görür.

Özellikle kırmızı ve siyap rengin hakimiyeti göze çarpmaktadır. Bu kemerin uçları yaklaşık yarım metre uzunluğunda kat kat püsküllerle düzenlenmiştir.

Ayrıca sarı, yeşil, mavi renklere de rastlanmaktadır. Boyamalarda bitkilerin köklerin den elde edilen kök boyalar kullanılmıştır.

4.1.9. Şalvar (Don)

Eteğin altına giyilen ve paçaları büzgülü, işlemeli satenden veya düz ketenden yapılır. Gelinlerde ise düz kırmızı renk tercih edilmektedir.

Şalvar kumaşı yine kendi el tezgahlarında dokunmaktadır. Paçaların ön kısmında yöreye ait yünle işlenmiş motifler göze çarpmaktadır. Paçaları lastikle büzülmüş ve topuklara kadar uzunmaktadır. Genellikle kirli beyaz renktedir.

Günümüzde aynı şalvar pazen veya basma kumaştan yapılmaktadır.

4.1.10. Çorap

Kalın yünden elde şişle örülmektedir. Özellikle kırmızı, sarı, siyah renklerin hakimiyeti görülmektedir. Altıları dokuma bakımından daha sık, yün bakımından daha kalındır. Yine renklerin verilmesinde bitki kökünden faydalanılmaktadır. Çorapların örülmesinde çeşitli desenler ustalıklarla ortaya konulmuştur. Uzunluğu ise şalvarın içine girecek kadardır.

Kadın oyunları genellikle kapalı yerlerde veya bahçede çul, kilim v.b. döşeme üzerinde oynandığı için pek ayakkabı giyilmez. Bu sebeple çoraplar aynı zamanda ayakkabı görevi de görmüş olmaktadır.

4.1.11. Çingıraklı Marama

Diğer ismiyle çingıllı marama denen yağlığın uzunluğu, yaklaşık yetmiş santim, genişliği ise yirmi santimdir. Uçlarına sık olarak dikilmiş paralı bez yerleştirilmiştir. Kadınlar sadece kına ve düğün akşamlarında bellerine takarlar. Çingıllı marama oynarken ve yürürken ses çıkarmaktadır. Özellikle kına merasiminde, gelinin yengesi ve teyzesi tarafından kullanılmaktadır.

4.1.12. Gıdıklık

Kadınların genç kızken boncuklarla ördükleri bir çeşit gerdanlıktır. Sadece siyah, mavi, sarı ve beyaz boncukları kullanılmış, dizi boncukların uçlarına mercan adı verdikleri kırmızı boncuklar dikilmiştir. Gıdıklık aynı zamanda kadının boyun kısmını saklama görevi de görmektedir.

Yörede halen takılmakta olan bu aksesuar oldukça kıymet taşımaktadır.

Boyuna hilal şeklinde yapılıp takılan gıdıklıkta, aşağıya doğru 5-8 cm. uzantıları ile gıdık salkımı meydana getirilir. Salkım daha değişik boncuklar ve değerli mercanlarla süslenir. Gıdıklığın görünümü ve kullanımı bugünün gerdanlıkları ile boy ölçüşecek düzeydedir. Boncukların renk, sayı ve dizilişlerindeki estetik çevrenin doğal estetiği ile praleldir. Bu estetik yaylalarımızın süslü, kınalı kekliklerinin boyun süslemeleri örnek alınarak yaratılmıştır.

4.1.13. Albazi

Bir metrekare kırmızı kumaş üzerine köşegenlerinden bölünerek üçgen şeklinde pul dikilir. Kenarları yörede PULYAT denilen uzun boncuklarla süslenmiştir.

Diğer ismiyle pullu bez denilen albazi grep veya ince fakat yumuşak satenden de yapılmaktadır. Albazi üçgen şekline getirilip, önden arkaya fesin gövdesine

bağlanır. Uçları ise arkaya sallandırılır ki buna çekingeç denir.

4.1.14. Kaşık

Kadınların oyunlarda kullandıkları kaşıkların sapları yarıdan kırıktır. Kaşığın çalış ritmi oynadıkları bütün oyunlarda aynıdır. Yörede daha sonraları Sorgun köyünden bir çobanın kadınların örgü şişlerinin uçlarındaki köpelerden esinlenerek, yörede yetişen akça ağaçtan yaptığı "küpeli kaşık", "tonguldaklı kaşık" kullanılmaya başlanmıştır. Bu kaşıkların tepelikleri oyma usulü ile yapılmıştır.

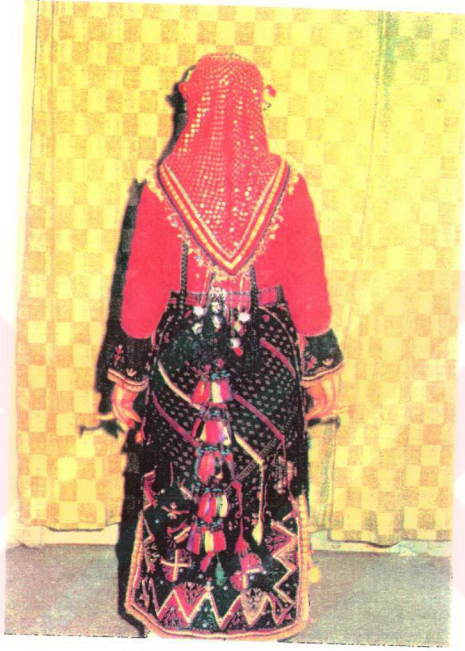
4.1.15. Oyalı Yazma

Diğer bir ismi de yöredeki deyimıyla gevredir. Genç kızlar pullu krepin üstüne bağlarlar. Kadınlar ise pullu krep bakımından doğrudan doğruya fesin üstüne bağlarlar. Üstüne de beyaz örtü örterler. Kadının evli olup, olmadığı buradan anlaşılır. İçi dolu delikleri siyah üzerine desenli yazmanın kenarları oyalarla işlenmiştir.

Erkeklerin nişanlısından hediye aldığı, boynuna veya fesinin etrafına doladığı yazmaların oyaları oldukça iri, kadınların örtündükleri ise, oya bakımından oldukça ufaktır. Bu oyalar, badem gibi isimlerle sınıflandırılmıştır. Oyalar tamamen yakın çevrenin ve günlük hayatın iğne ucuyla şekillendirilmesi ile yapılmıştır. Has yazma denilen bu örtünün kenarları değerli birer sanat örneğidir. Kadınların gümüş takısı içine koydukları muskaya muskalık denir. Gümüşten ve parlak bir kolyedir.

(Kadın giysilerinin önden görünüşü)

(Kadın giysilerinin arkadan görünüşü)

4.2. Erkek Giysileri

Birçok yörede olduğu gibi Keles ve çevresinde, erkek giysilerinde de yaşanan yere, duruma, özel günlere ve kişilerin gücüne göre değişiklikler görülmektedir.

Bayramlarda, önemli günlerde, gezilerde, düğünlerde, avda ve çobanlıkta giyilen elbiseler bazı farklılıklar taşımaktadır. Biz aşağıda sadece folklorik özelliği olan ve özellikle düğün ve bayramlarda giyilen kıyafetleri tanıtacağız.

4.2.1. Başlık

Başta keçe külah denilen ve pişirilip, sıkıştırılan yünden yapılmış başlık bulunur. Beyaz renklidir. Delikanlılar bu keçe külahın etrafına yavuklusunun hediye olan, oyalı yazmasını üçgen yaparak bağ edip, kulak üstüne sarkıtılırlar. Veya has ipekten yapılmış şalı bağlarlar. Aynı ipek şalı boynunda dolayıp, uclarını gösüne sarkıtanlar da vardır. Keçe külahın içine terlik (ter emici) astar dikilir.

4.2.2. Göyne  (Gömlek)

Daha çok pamuklu dokumadan dililmektedir. G yne in kolları ve yakaları ak iplikten sade bir şekilde işlenmiştir.

Gömleğin üstüne çizgili kumaştan düz ve kısa yakalı, uzun kollu bir gömlek zıbın giyilir. Gömlek yaka ve kol kenarları elde yapılan, kaytan denilen bir süsleme ile işlenir. D  meleri ise sedeften ve oldukça sadedir.

4.2.3. Cepken

Lacivert veya koyu mavi çuhadan yapılmıştır. Gençlerde cepkenin kollarına sarkıtma denilen kol takı lıdır. Yaşlılarda ise kolludur.  n kısmı açıktır. Kol ağızları,  n ve yaka çevreleri, omuz sim sırma veya kaytan ile işlemelidir. Tüm işlemeleri temelinde , dipten çıkan çok damgası veren, desenler hakimdir. Bütün işlemeler, ipten   kol üzerine dağılır. Astarı ise saf kırmızı ipekten yapılmıştır.

Cepkenin  n cebine tı la örülmüş, pullarla süslenmiş kese konur ve uçları dışa sarkıtılır. G veylerde (damatlarda) güvey kesesi denilen kese daha özenle ve özel yapılır. Bir de telli  evre vardır ki, bu da sol omuzdan g   se doğru sarkıtılmaktadır.

İki göğüs cebinden birine yerleştirilen saatin beş katlı kösteği önden sarkıtılıp öbür cebe tutturulur.

4.2.4. Kuşak

İnce dokulu siyah üstüne beyaz-kırmızı desenli kuşak, yünden yapılmadır ve bele birkaç kez dolanır.

Yaşlı erkeklerde daha enli ve sadedir. Telli çevre üçgen şeklinde kuşağa sokularak önden sarkıtılır.

4.2.5. Potur

Çok sık dokunmuş çuhadan, lacivert veya koyu mavi renkte yapılmıştır. Uçkurluklu ve bol ağılı körüklüdür. Paçalar gençlerde diz kapağının üstünde, yaşlılarda ise altındadır. Uçkuru bükülmüş ipliktedir.

Paça kıyıları sim, dökme ve kaytanlarla süslenmiştir.

4.2.6. Çorap

Çorapların uzunluğu dize kadar gelmektedir. Koyun yünü ile, elde beş şişle dokunmuş sade renkli, bazen de renklidir. Üsk kısmı lastik örgü yapılmış ve özenle

desen verilmiştir. Ağızlığın dış kısmından sarkan püsküller de vardır.

Erkekler, ayaklarına bağcıklı çarık veya altı kösele yüzü deriden, ucu sivri bağsız çarıklar giyerler.

Gargın : Diz kapağına kadar, kışın soğuktan ve kardan koruyacak şekilde kalınca yünden yapılmıştır. Yazın ise tozdan korunmak maksadıyla, ince yünlü kumaştan (tozluk) yapılır.

BÖLÜM 5.

YÖREDE BULUNAN EDEBİ TÜRLERE ÖRNEKLER

Her bakımdan halk yaşamını içine alan folklor, ninnilerden, tekerlemelerden, hikayelerden oluşan edebi türleri de kapsamaktadır.

Çünkü; bu edebi ürünlerin hepsi de insanlar tarafından üretilmektedir. Toplum yaşamının bazı dilimlerinde, meselâ; akşam oturmalarında, düğünlerde, özel toplantılarda, çalışma hayatında v.b. sık sık kendini göstermektedir.

Bu diğer bölgelerdekinden çok büyük farklılıklar göstermemekle birlikte Keles yöresinde de yer almaktadır.

Bu bölümde yörede yapılan çalışmalar sonucunda da elde edilen edebî türlere örnek vermek istedik.

5.1. Yörede Bulunan Ninniler

Yörede söylenen ninniler bestelenmemiştir. Bununla beraber kadınlar kendilerine göre irticalen bazı melodiler uydurarak çocuklarına ninniler söylemektedirler. Tesbit ettiğimiz ninnilerin güftelerini vermeye çalıştık. Aşağıdaki bilgiler yörede değişik zamanlarda yöre halkıyla yapılan görüşmelerden elde edilmiştir.

	<u>Ayak Düzeni</u>	<u>Hece</u>
<u>Durağı</u>		
Yağmur dağa kurur	-a	2+4=6
Altın saat beşte vurur	-a	4+4=8
Benim yavrum geşte uyur	-a	4+4=8
İnşallah çabuk büyür	-a	3+4=7
Benim yavrum bin develidir	-a	4+5=9
Kapusu altın sürmelidir	-a	3+6=9
Benim yavrum çift kölelidir	-a	4+5=9
Beşiği gümüş çevrelidir	-a	3+6=9
Ak kasenin yoğurdu	-a	4+3=7
Seni kimler doğurdu	-a	4+3=7
Seni doğuran ana	-b	2+5=7
Kaymakla mı yoğurdu	-a	4+3=7
Bahçeye kurdum salıncak	-a	3+5=8
Uyumadı yumurcak	-a	4+3=7
Seni gidi yaramaz	-b	4+3=7
Şimdi annen gelecek	-a	4+3=7
Sana meme verecek	-a	4+3=7
Ayda oğluma yadası	a	5+3=8
Ne zaman değer faydası	a	5+3=8
Yaz değmezse güz değer	b	4+3=7
Acele etmesin babası	a	6+3=9

Ninni ninniden gelir	a	2+5=7
Cüz kesesi koynunda	b	4+3=7
Okuya okuya gelir	a	6+2=8
Kitabesi boynunda	b	4+3=7
Hu çeker hu çeker	a	3+3=6
Kuyulardan su çeker	a	4+3=7
İki çeker bir bakar	a	4+3=7
Oğlum yürekler yakar	a	2+5=7
Yavrumun beşiği bakır	a	3+5=8
Yuvarlanır takır takır	a	4+4=8
Benim yavrum büyür okur	a	4+4=8
Nenni bebeğim nenni	b	5+2=7
Ninni benim gülüm ninni	a	4+4=8
Uyusunda büyüsün ninni	b	4+5=9
Tıpış tıpış yürüsün ninni	b	4+5=9
Delikanlılar olsun ninni	b	5+4=9
Karagözlü gülüm ninni	a	4+4=8
Babasının yerini tutsun ninni	b	7+4=11
Al atlara binsin ninni	b	4+4=8
Gökyüzünde çıkar ülker	a	4+4=8
Alemler hep ona bakar	a	4+4=8
Oğlum büyür ocağımı yakar	a	4+6=10
Ninniler olsun gözüm ninni	b	5+4=9

Dere kenarında biter alfat	a	6+4=10
Anneler de çeker zahmet	a	6+2=8
İsmi ni koydum Molla Ahmet	a	5+4=9
Ninniler olsun yavrum ninni	b	5+4=9
Taş bebek beşikten bakar	a	3+5=8
Ilım ılım südüm akar	a	4+4=8
Yavrum büyür ocağımı yakar	a	4+6=10
Ninni yavrum ninni	b	2+4=6
Hu hu hu Allah	a	2+3=5
Benim yavruma uykular ver Allah	a	5+6=11
Benim oğlum çamlar gibi olacak	a	4+7=11
Kibar yavrum hu Allah	a	4+3=7
Hu hu hu kuşu	a	2+3=5
Derelerde su kuşu	a	4+3=7
Ovalarda yuvası	b	4+3=7
Sütlü lokum getirir	c	4+3=7
Oğlumun babası	b	3+3=6
Kibar yavrum hu Allah	a	4+3=7
Asmaya kurdum salıncak	d	5+3=8
Eline verdim oyuncak	d	5+3=8
Benim oğlum uyuyacak	d	4+4=8
Kibar yavrum hu Allah	a	4+3=8

Ninni bebeğim ninni	-a	2+5=7
Uyusun yavrum ninni	-a	3+4=7
Uyusun da büyüsün yavrum ninni	-a	7+4=11
Delikanlı olsun yavrum ninni	-a	6+4=10
Tıpış tıpış yürüsün ninni	-b	4+5=9
Biricik yavrum ninni	-a	3+4=7
Ufacık yavrum ninni	-a	3+4=7
Evlerin seni yavrum ninni	-a	3+4+2=9
Kaymakların koyusu yavrum ninni	-a	4+3+4=11
Kara gözlü yavrum ninni	-a	4+4=8
Garip yavrum ninni	-a	4+2=6

5.2. Tekerlemeler

Yörede genellikle çocuklar tarafından kullanılan tekerlemelerin yöreye has olanlarının dışında, diğer bölgelerde de kullanıldığı görülmektedir. Özellikle oyunlarda ebe seçmede bu tekerlemeler söylenmektedir.

Üşüdüm üşüdüm
Daldan elma düşürdüm
Elmamı yediler
Bana cücü dediler
Cücülükten çıktım
Ablama gittim
Ablam pilav pişirmiş
İçine sıçan düşürmüş

Bu sıçanı napmalı
Minareden atmalı
Kanadında gümüş var
Eniştemin cebinde
Türlü türlü yemiş var

Makara makara
Kalk gidelim yukara
Yukar bize dar geldi
Yaptıralım bir oda
Yaptıralım bir oda

Çok çıkalım çayıra
Yem verelim ördeğe
Ördek yemi yemeden
Ciyak ciyak demeden
Akdım, mıkıldım
Çıktım çıkardım

Ördek ördek havada
Yumurtası tavada
Gel bizim nayada
Hayat kapısı kilitli
Ördeğin başı bitli
Ördeğin başı bitli
Ördeğin başı bitli

Ermeli mermeli
Çok yime peyniri
Peynir seni öldürü
Cehenneme gönderi
Cehennemin kapıları
İstanbul'un cadıları
İk mık
Sen bu oyundan çık
İk mık
Sen bu oyundan çık

Allam gallem şimşir galem
Arabat kütepe toz tuz
Bingülü börek bus

Ömer Ömer ölüyü gömer
Kahveye gider, kahvenin kapısı kitli
Ömer'in başı bitli
Ömer'in başı bitli

Portakalı soydum
Başucuma koydum
Ben bir yalan uydurdum
Kardeşimi evden kovdurdum
Duma duma dum
Kırmızı mum, kırmızı mum

Eveleme, develeme
Taze, tuze
Navkıt, gedin?

Yazın çedik
Yazılalım bi tahtaya
Dizilelim encik mencik
Gız sana gedi, çık

Yağlı bide ee...
Özlü bide ee
Yiyem seni
Dide dide ee
didem gaymak getirmi
Hazır loop yudem

Dört dede
Dürtten dede
Beni köye
Gönder dede

Yaaa mum ya para
Hiç olmazsa on para
Yağ parası, mum parası
Akşama kandil parası
Berekattır berekat
Kesesine berekat

Sıran sıran şişler
İştade geldi dervişler
Dervişlerin karnı aç
Bir parçacık un (yağ) ister

Ekme bağ, bağlanırsın
Ekme ekin, eğlenirsin
Çek deveyi, güt koyunu
Birgün olur beysenirsin

5.3. Maniler

Yörede çeşitli zamanlarda söylenen manilere örnek-
ler aşağıya verilmiştir.

	<u>Uyak Düzeni</u>	<u>Hece Durağı</u>
Bahçede biber miyim	-a	3+4=7
Ben koyun güder miyim	-a	3+4=7
Kökten aptal mıyım Fadimem	-b	6+3=9
Çobana gider miyim	-a	3+4=7

Arabanın alçası	-a	4+3=7
Yere düştü parçası	-a	4+3=7
Bizim köyün kızları	-b	4+3=7
Arap kömür parçası	-a	2+5=7
Bahçelerde domatesi	-a	4+3=7
Ondan olur salata	-b	4+3=7
Varsın gitsin askere	-c	4+3=7
Adam olsun kerata	-b	4+3=7
Arpa ekdim bitmedi	-a	4+3=7
Su dibine gitmedi	-a	4+3=7
Ben sana varacaktım	-b	3+4=7
Allah nasip etmedi	-a	4+3=7
Tarlası daban daban	-a	3+4=7
Elinde altın saban	-a	3+4=7
Benim yarı sorarsan	-a	4+3=7
Hem irençber hem çoban	-a	4+3=7
Köprüünün altında kazık	-a	3+4=7
Kaynanam ölmüş yazık	-a	3+4=7
Kayanama acımam	-b	4+3=7
Bir top kefeneye yazık	-a	2+5=7
Pencereye süt koydum	-a	4+3=7
Alda içiver yarım	-a	2+5=7
Dosta düşmana karşı	-c	2+5=7
Gülde geçiver yarım	-b	2+5=7

Kara tutun karası	-a	4+3=7
Kolum bıçak yarası	-a	2+5=7
Yaktı yandırdı beni	-b	5+2=7
Kaşlarının karası	-a	4+3=7
Ağaçlarda kestane	-a	4+3=7
Kestane tane tane	-a	3+4=7
Yarım mektup göndermiş	-b	2+5=7
Eğlendirme postane	-a	4+3=7
Dere boyu iz gider	-a	4+3=7
Al fistanlı kız gider	-a	4+3=7
Kız yolunu şaşırmış	-b	4+3=7
İnşallah bize gider	-a	3+4=7
Alma attım karşıya	-a	4+3=7
Yuvarlandı karşıya	-a	4+3=7
Kovacığın kızları	-b	4+3=7
Yarım çanak turşuya	-a	4+3=7
Şu tepeye çıkacan	-a	4+3=7
Tepede kar olmasa	-b	3+4=7
Kovacağı yakacan	-a	4+3=7
İçinde yar olmasa	-b	3+4=7
Altını eridirim	-a	3+4=7
Sözümü yürüdürüm	-a	3+4=7
Sevmediğim oğlanı	-b	4+3=7
Zindanda çürüdürüm	-a	3+4=7

Aşağıdan gelip gelir	-a	4+4=8
Leblebi yiyip gelir	-a	3+4=7
Sanki varacan gibi	-b	2+5=7
Yüzüme gülüp gelir	-a	3+4=7
Köprüden geçerken	-a	3+3=6
Küprü salladı beni	-b	2+5=7
Elin oğlu değil mi	-c	4+3=7
Gafil avladı beni	-b	2+5=7
Tesbihim var da mercan	-a	5+2=7
Bu aylara ermez hercan	-a	4+4=8
Abilerim oturmuş kahve içir	-b	4+3+4=11
Ellerinde deve piri fincan	-a	4+4+2=10
Minarenin alemi var	-a	4+4=8
Diviti var kalemi var	-a	4+4=8
Ağabeyim iki gözüm	-b	4+3=7
Kaymakam beyin selamı var	-a	5+4=9
İşte geldim büküm büküm	-a	4+4=8
Sırtımda davul yüküm	-a	3+4=7
Ağlarım iki gözüm	-a	3+4=7
Size selamün aleyküm	-a	2+6=8
İstanbul'dan gelir baba	-a	4+4=8
Kar yağıyor kaba kaba	-a	4+4=8
Ağalarım beylerim	-b	4+3=7
Size diyem merhaba	-a	4+3=7

Ocak başında minder	-a	4+4=8
Altını üstüne dönder	-a	3+5=8
Çok bekletme ağabeycim	-b	4+4=8
Benim bahşişimi gönder	-a	6+2=8
Arkadaşım fener taşır	-a	4+4=8
Keldir başını kaşır	-a	2+5=8
Ahmet oğlum Mehmet ağam	-b	4+4=8
Sana ağalık yakışır	-a	2+6=8
Yoğurdum var bevlenecek	-a	4+4=8
Tülbentlerde süzülecek	-a	4+4=8
Çok bekletme ağabeycim	-b	4+4=8
Çok evim var gezilecek	-a	4+4=8
Ben bu davulu çalamam	-a	5+3=8
Vazifemden geri kalamam	-a	4+5=9
Bakın ağalarım	-b	2+4=6
Elli liradan aşağı alamam	-a	5+6=11
Buna bayram günü derler	-a	4+4=8
Bal ile kaymağı yerler	-a	3+5=8
Eskiden adet olmuş	-b	3+4=7
Bayramlarda gezerler	-a	4+3=7
Öteleri gezdim geldim	-a	4+4=8
İnci mercan dizdim geldim	-a	4+4=8
Bayram şerifiniz mübarek olsun	-b	6+5=11
Arzulayıp mahsus geldim	-a	4+4=8

Geldim dualar ederim	-a	2+6=8
Hamd'ü senalar ederim	-a	2+6=8
Güller gibi gül beyzadem	-b	4+4=8
Size dualar ederim	-a	2+6=8
Duadır bizim kârımız	-a	3+5=8
Arşa çıkar giganımız	-a	4+4=8
Güler yüzünüz solmasın	-b	5+3=8
Bozulmasın nizamınız	-a	4+4=8
Yarım elmanın yarısı	-a	5+3=8
Yüzüme vurdu sarısı	-a	5+3=8
Beyfendim bahşiş verdi	-b	3+4=7
Bir mecidiyenin yarısı	-a	6+3=9
Aralıklar baştan başa	-a	4+4=8
Keklik seker taştan taş	-a	4+4=8
Osman beyim gözüm nuru	-b	4+4=8
Çok günler gör binler yaşa	+a	4+4=8
Bahşişi aldım belgüzar	-a	3+5=8
Aldığımı etmem inkâr	-a	4+4=8
Veren eller dert görmesin	-b	4+4=8
Birine bin versin hüda	-c	4+4=8
Allah'a ısmarladım sizi	-a	3+6=9
Gül gibi güldürdün bizi	-a	3+5=8
Ol hüda'nın birliğine	-b	4+4=8
Emanet eyledim sizi	-a	3+5=8

5.4. Hikâyeler

Halk arasında anlatılan hikâyeler kulaktan kulağa geçerek, yeni nesillere aktarılır. Özellikle çocuklarca dinlemeye doyum olmayan hikâyeler folklorun ayrı bir bölümünü oluşturur. Yöredde ençok bilinen hikâyeleri aktarmaya çalıştık.

Oda Hikâyesi : Eskiden köylerde erkeklerin toplandığı odalar varmış. Bu odalarda aynı zamanda misafirlerde ağırlanırmış.

Böyle odaların içleri ise ocaklarda yakılan kütüklerle ısıtılırmış. Yine birgün odalardan birinde ocak başına bir kütük yakmışlar. Beş altı delikanlı ateşin başını çevirmiş. Bu sırada odaya bir misafir gelmiş. Dışarda yağmur da yağdığı için adam ıslanmış. Odanın önüne atını bağlamış. Ve içeriye girmiş. Orada bulunanlar hiç yer göstermemişler. Isınamadığı için o'da başlarına dikilmiş. Oda sahibine benim ata bir külbastı (etin korda pişirilmiş) atıver demiş.

Ateşin başındakiler;

- Yahu at külbastı yer mi? demişler.
- Gidelim bir bakalım, diyerek kalkmışlar, atın yanına gitmişler.

Ateşin başı misafire kalmış, adam bir güzel ısınmış sonra oda sahibi gelmiş.

- Yahu at külbastıyı yemedi, demiş.

- Öyle ise getirde ben yiyeyim, demiş adam. Ve oradakilerin şaşkın bakışları arasında külbastı ile bir güzel karnını doyurmuş.

Ayı ile Tilki Hikâyesi : Ayı ile tilki arkadaş olmuşlar. Tilkinin yavruları varmış. Ayıya "bana bir kuzu getir sana körük yapayım" demiş.

Ayı koyun sürülerinden bir kuzu kapmış getirmiş Bir hafta sonra tilki:

- O getirdiğin kuzu yetmedi, bir tane daha getir, demiş.

Tilki bunuda yavrularına yedirmiş.

Ayı birgün; "Benim kuzu nerde kaldı? demiş.

Tilki :

-İki kuzu yetmedi bir daha getirirsen yeter demiş.

Ayı bir kuzu daha çalmış ve verip gitmiş. Tilki bu kuzuyu da yavrularına yedirmiş. Yavrularını da alıp oradan kaçmış.

Tilki yavrularını büyötmüş salmış. Kendisi her tarafını una bulamış, her tarafını bembeyaz etmiş. Ayıyı görünce sögüt ağacının tepesine çıkmış. Ayı tilkiyi görmüş.

- Ne yapıyorsun orada? demiş.

Tilki :

- Ben değirmenciyim, çubuk kesip sepet öreceğim, demiş.

Ağaçtan inmiş ayıya;

- senin boyunda olsun demiş. Derenin kenarına sen dikil, senin boyunca öreyim, demiş. Aşağıdan boyuna adar örmüş. Sonra ayıyı dereye itekleyi vermiş. Sel ayıyı alıp götürmüş. Tilki de ondan kurtulmuş...

Altın Hikâyesi : Köylerden birinde iki öksüz kardeş varmış. Bunlardan biri kız, diğeri oğlanmış. Hiç mal mülk denen birşeyleri yokmuş. Bir tek tavukları varmış. Kız birgün tavuğun yumurtasını ararken, damdan bir küp altın bulmuş. Aradan birkaç gün geçmiş. Kız ağabeyine;

- Bir küp altınımız olsa ne yaparız? demiş.

Ağabeyi:

- Ne yaparız, ben evlenirim, demiş.

Kız :

- Abi ben bir küp altın buldum, demiş.

Abisi ile altınları çıkarmışlar. Evlerine getirmişler. Abisine uygun bir kız bulmuşlar ve evlendirmişler.

Ama gelen kız (gelin) bu kızı horlamış. Gelin pide pişirmiş. Pidenin içine yılan tohumu koymuş. Pideyi kızı yedirmiş.

Tohumlar kızın karnında yılan olmuşlar. Kız deli divane olmuş. Kendini dağlara vurmuş, gitmiş. Dağda bir kulübeye rastlamış. Kulübe içine girememiş, bacaya çıkmış. Aşağıda ateşte süt kaynıyormuş. Ağzını süte açıvermiş, karnındaki yılanlar kazana düşmüşler. O kulübede bir nene ile kör bir oğlu oturuyormuş.

Oğlanın gözlerine derman bulunamıyormuş. O kazandaki sütten bir bardak süt içmiş, içindeki yılanları görmemiş. Çocuğun gözleri açılmış. Kız evin kapısını çalmış, kapıyı açmışlar. Eve girince başına gelenleri anlatmış. Oğlanla kız evlenmişler ve çok mutlu olmuşlar.

Diken Hikâyesi : Bir nine, ninenin de bir ineği varmış. Nine bu ineğin sütünü sağıp, içiyormuş. Bir gün tilkinin biri yoldan gidiyormuş. Ayağına diken batmış çıkaramamış. Ve nineden yardım istemiş.

Tilki :

-Nine, benim ayağımdan dikenini çıkarırmısın, demiş.

Nine tilkinin ayağından dikenini çıkarmış. Tilki gitmiş. Döndüğünde nineye;

- Nine dikenimi geri ver, demiş.

Nine ise dikenini atmışmış. Dikenini bulamayınca tilki;

- Ya dikenini verirsin, ya da ineğini, demiş. Nine tilkiye ineğini vermiş. Tilki ineğini arkasına almış, yolda giderken bir çobana rastlamış.

Çobanın elinde bir kaval varmış, tilki çobana;

- İnekle, kavalı değişelim mi? demiş.

Çoban kabul etmiş. İnekle kavalı değiştirmişler.

Tilki ;

- Dikenini verdim, ineğini aldım. İneğini verdim düdüğü aldım, demiş.

Ve tilki düdüğü alarak oradan ayrılmış.

Tan Tan Gabacık Hikâyesi : Bir adamın birinin kız, diğeri oğlan iki çocuğu varmış. Birgün bu çocukların anası ölmüş. Bir müddet sonra da adam başka bir kadınla evlenmiş. Evlendiği kadın çocukları sevmemiş. Onları evden ayırmak için uğraşmış. Sonunda çocukları ormana götürüp bırakmaya adam razı olmuş. Çocuklara "haydi gezmeye gidelim" demiş. Ormana götürüp, bırakmış. Akşam olana kadar çocuklar ormanda oynamışlar. Akşama yakın babaları " ben odun keseceğim siz oynayın, şimdi gelirim" demiş. Çocuklar korkmasın diye de bir ağaca bir su kabağı asmış (Rüzgârda ağaca vurdukça çocuklar yalnızlık çekmeyecek). Çocukları orada bırakan adam evin yolunu tutmuş. Çocuklar karanlığa kadar beklemişler. Babaları gelmemiş. Karanlıkta basmış. Rüzgâr esip su kabağı ağaca vurdukça çocuklar " tan tan kabacığım, bizi aldatan babacığım, nerdesin?" diye bağıırırlarmış. Onların sesini bin ayı duymuş. "Almalı derezeyim, almalı derezeyim" demiş.

Çocuklar duydukları ses üzerine almalı dereye gitmişler. Ayı orada onları yemiş.

5.5. Bilmeceleler

Uzun kış gecelerinde biraraya otplananköylüler eğlenmek, vakit geçirmek için birbirlerine bilmeceleler sorarak ortamı samimi bir havaya sokarlar.

Yörede bulunan bilmeceler aynı zamanda, yörenindil ve ağız özelliklerini yansıtmaktadır. Bunlardan bazı örnekler aşağıya verilmiştir.

- Ahı gedi, vahi gedi.

(Sofra yaygısı)

- Dört ayaklı şahı gedi

(Kasnak)

- Dümdüz sultan gedi

(Çorba)

- Kuzu babası gedi

(Et yemeği)

- Bohçalı gahbe gedi

(Dolma)

- Sacanaklı oropsu gedi

(Kadayıf)

- Az duudu (durdu) koptu bi velvele

(El yıkama)

- Yemen aası (ağası) gedi, bastıdı (bastırdı)

(Kahve)

- Deniznin ortasında bi aac (ağaç) bitmiş, dalsız
budaksız. Üzerine bi guş gonmuş, golsuz ganat
sız. Ben o guşu vudum, topsuz tüfeksiz. Ben o guşu
bişidem odsuz ocaksız. Ben o guşu yedim, duzsuz
bebersiz.

(Gönül)

- Duvar dibi ger çop
İki serçenin gözü dört
Ocak eğri gan kırmızı (kan kırmızı)
(Uydurma uyduruk şey)

- Bir oğlum var fettan
Bayağı vardır etten
Şimdi gelir görürsün
Güle güle ölürsün
(Horoz)

- İğnem ignem iğnesi
Emine kadın düğmesi
Bilenle r bileşi
Bilmeyenler onyedi köy veresi
(Kiraz)

- Anne dersen değmez
Baba dersen değer
Değer dersen değmez
Değmez dersin değer
(Dudak)

- Ol hanım geldi
Sel hanım geldi
Balaban bakışlı
Keklik sekişli
Narin turuncu
Mısır pirinci
Kızların genci
Öldüm bayıldım
Güldüm ayıldım
Eller alası
Berber aynası
Bel tabancası
Kulluk sopası
Dere karpuzu
Gül gülistanda
Afaroş hanım
(Kurbağa)

- Bir atım mihriban
Yel estikçe eğilem
Vargit paşan köpeği
Ben hercai değilem
(Sarmısak)

- Marmaracık
Yer daracık
Dört öküzçük
Bir malacık
(Ceviz)

- Benim bir kuyum var
İki çeşit suyum var
(Yumurta)
- Elde yapılır
Ete takılır
(Küpe)
- Bit gibi burnu var
Küt gibi karnı var
(Nohut)
- Üstünü çorap yaptım
İçine kebab yaptım
Kestim senede birgün
Büyük bir sevap yaptım
(Koç)
- Yer altında evleri
Eğri büğrü yolları var
(Karıncı)
- Altı tahta, üstü tahta
İçinde giricikli hayta
(Kaplumbağa)
- Yüklük üstünde kıllı görek
(Kedi)

- A benim al yastığım
İçine un bastığım
(İğde)
- Altın külahı giyince
Başı dinmez gözünün yaşı
(Mum)
- Altı taş, üstü taş
İçi dolu binbir baş
(Hamam)
- Evin içinde deniz
Denizin içinde balık
Balığın kuyruğu yanık
(Lamba)
- Küçük küçük tekneler
Birbirini beklerler
(Kiremit)
- Tarlada biter, makine bükür
Akşam sabah elimi yüzümü öper
(Havlu)
- Bacadan yumak indi
Ninemın akli gitti
(Kedi)

- Çamın içini oyarlar
İçine tinton koyarlar
Ağlama tintonum ağlama
Kulaklarını burarlar
(Radyo)
- Pişirirsen yemek olur
Pişirmezsən kuş olur
(Yumurta)
- Dedem gider o gider
Para gibi iz eder
(Baston)
- Uzun yenge vizıl viz ıl taş atar
(Çam)
- Örülmemiş duvar üstünde
Doğmamış çocuk oturur
(Yalan)
- Sandık açıldı, fındık saçıldı
(Keçi)

BÖLÜM 6.

YEMEKLER

"Her kadının kendisine has bir soğan doğrayışı vardır." atasözünde olduğu gibi, her toplumun da kendine göre beslenme özellikleri bulunmaktadır. Zengin Türk mutfağını oluşturan çeşit çeşit yemeklerimizle üm dünyaya kendimizi tanıtmaktayız Folklorik oluşumun gerçekleşmesinde büyük payı olan usta-çırak yöntemi bu alanda da kendini göstermektedir. Çocuklar büyüklerden öğrendiklerini kendi çocuklarına aktarmakla, süregelen gelenekleri devam ettirmektedirler. Böylelikle, belki de farkında olmadan folkloru hizmet vermektedirler.

Keles ve çevresi bulunduğu konum itibariyle sebze- den meyveye, büyük ve küçük baş hayvan etinden balığa her türlü yiyecek maddesinin bol olarak bulunduğu yöreler arasındadır. Bu özelliği dolayısıyla gerek sebzelerin gerekse hayvansal ürünlerin esasını oluşturduğu ve çeşitli tatlılarla süslenen zengin bir mutfağı bulunmaktadır.

Günümüzde eskinin yemek kültürü ve gelenekleri sürdürülmekle beraber, ekonomik zorunluluklar, toplumsal değişim ve kadınların çalışma yaşamına giderek daha çok katılmaları bazı güçlükler çıkarmaktadır. Eskinin yoğun emek ve ustalık gerektiren yemek ve tatlılarının yerini, hazır veya yarı hazır yiyeceklerin aldığı görülmektedir.

Sebzelerden çeşitli konserve ve turşular, meyvelerden komposto ve reçel yapımı yörede ev ekonomisine önemli katkılar sağlayacak boyutlardadır. Ne var ki tarıma dayalı sanayinin gelişmesiyle, bu alandaki geleneksel üretim yöntemleri de terkedilmeye başlanmıştır.

Yapılış açısından özellik taşıyan bazı yöresel yemekleri vermek istedik;

6.1. Düğün Çorbası

Ülkenin hemen her yerinde çeşitli biçimlerde yapılabilmekte olan bu çorba, yörede şöyle yapılır;

Yoğurt, un ve biraz da su çırpılarak ateşteki et suyuna salınır. İçine hazır pişmiş kuşbaşı, et salınır. Üstüne tereyağında kızartılmış domates salçası dökülerek servise sunulur.

6.2. Etli Erik Yemeği

Önce ince ince doğranmış soğan, yağda kavrulur. Üzerine parça et konularak pişirilir. Pişmenin tamamlanmasına yakın, içine çekirdekleri alınmış ekşi yeşil erikler atılır. Biraz daha ateşe tutularak, eriğin tadının yemeğe geçmesi sağlanır.

6.3. Kereviz Yemeği

Kerevizin kökleri dođđranarak kuđđbası etle birlikte piđđirilir. Daha sonra limon ve yumurta ile terbiye edilir. Kerevizin zeytinyađđlısı da yapılmaktadır. Bunun için zeytinyađđında sođđan kavrulur. Kereviz kökleri ve halka halka havuç dođđranarak piđđirilir. Az miktarda şeker de konulur.

6.4. Gavata

Gavata, yöreye özgü, yeşil domatese benzeyen bir sebze türüdür. Gavatalar dođđranarak haşlanır ve kevgir-den geçirilir. Ayrı bir yerde sođđan ve yađđla kavrulmakta olan koyun etinin içine dökülür. Az su eklenerek piđđirilir.

6.5. Zeytinyađđlı Enginar Dolması

Zeytinyađđlı dolmasını yapmak için, enginarların i  i oyularak tuzlu suya atılır ve bir süre bekletilir. Bol zeytinyađđında kavrulan sođđan, piring ve dereotu, bir karışım halinde enginarlara doldurulur. Az miktarda su katılarak piđđirilir. Sođđuk olarak yenir. Ayrıca enginarın etli dolması da yapılır.

6.6. K bete

Tavuğu haşlıyorsunuz, etli yerleri. Ama etler ayrılırsa çok daha güzel olur, onlar soğanlı domatesli olarak pişirilir. Diğer tarafta hamur yapılır. Bu sade suyla olmuştur. Biraz yoğurt, yumurta ve birazda süt karışımı ile yoğrulur. Hamur küçük pazılar halinde (8-10 tane hatta 30 tane), bölünür. Bu pazılar hafifçe açılıp, yağlanarak üst üstü konulur. Diğerleri de aynı şekilde üst üste dizilir. Diğer tarafta dizilen pazu sayısı kadar yumak açılır. Küçük pideler halinde açılan pazılar bu kez merdane ile tepside yeniden açılır. Domatesli yağlı pişmiş olan tavuk etleri bunun üzerine yerleştirilir. Diğerleri de aynı işlemden geçirilir. bunlar üzerine de tavuk eti konur.  st ne yumurta sarısı sürülüp fırına verilir. Bu yemeği tatarlar da bilir.

6.7. Tirit

Soğan, pırasa, biber, yağ ile kavrulur. İçine tuz ve su ilave edilir. İnce dilim halinde kesilmiş ekmeğin üzerine dökülür. Ekmekler iyice yumuşadıktan sonra servise sunulur.

6.8. Börölce Aşı

Yörede kuru fasulyeye bu ad verilmektedir. Fasulye önce haşlanır. Suyu süzülür. Daha sonra kuru soğan, et, yağ, salça, tuz, biber karışımı tencerede kavrulur. Sonra haşlanmış fasulyeler ilave edilir. Biraz piştikten sonra kaynamış su ilave edilir. Bu şekilde iyice pişirilir ve servis yapılır.

6.9. Güvercin Burnu

Yağsız kıyma, az pişirilmiş piring ve yumurta ile yoğrulan köfteler, yarısına dek su ile dolu bir tencerenin üstüne konulmuş süzgece dizilir. Tencerenin kapağı kapatılarak, köfteler buğu ile pişirilir. Daha sonra yumurtaya bulanarak kızartılır.

6.10. Gulak

Hamur yufka olarak açılır. Dörtgen şeklinde kesilir iki köşesi bir araya getirilerek üçgen şekline konur. Daha sonra kaynar suda haşlanır. Suyu süzülür, yağlanır. Üzerine kuru katık (çökelek) ekilir. Servise hazır olur.

6.11. Cevizli Havla

Pekmez ocağa konur. Daha sonra bu pekmez kaynamadan, kavrulan un içine dökülerek, hamur haline getirilir. Oklava ile yazılır. İçlenmiş ve ufaklanmış olan cevizle karıştırılıp soğutulur. Kare şeklinde kesilerek yenmeye sunulur.

6.12. Sareli

Kuru yufka önce ıslatılır. Tepsinin altına yayılır. Üzerine bir kat ceviz dökülür. Aynı şekilde altı yedi kat yufka ve ceviz düzülür (Bir kat ceviz, bir kat yufka olarak). Daha sonra küçük parçalar halinde kesilir. Pekmez veya şekelrle tatlandırılarak servise sunulur.

6.13. Dödük (Çullama)

Hamur yine yufka halinde açılır. Yuvarlak olarak dürülür. Kısa kısa kesilen yufka, dikine ve tepsiye dizilir. Üzerine tavşan veya tavuk eti sulu olarak dökülür. Bu şekilde sofraya konur.

6.14. Kıvrım

Yufka şeklinde açılan hamurun içine peynir, çeviz gibi iç malzemeler konulur. Yuvarlak bir biçimde katlanır. Tepsiye dizilir. Yağlanarak fırında kızaltılıp, pişirilerek servis yapılır.

6.15. Cendere Tatlısı

Hamur; yumurtanın sarısı, süt ve biraz da küldurusu (bardağa biraz kül konup, üzerine sıcak su dökülür. Tortu dibe çöker, su bardağın yüzeyine çıkar) ile yoğrulur. Durulan su karbonat yerine hamura konur, o hamuru gevrek tutar. Yoğrulduktan sonra hamur kulak memesi yumuşaklığında olur. Biraz zeytinyağı konarak hamurun ağzı yüzü toplanır. Dinlendirildikten sonra kenarları kesilir. Aynı kalınlıkta yaklaşık bir buçuk metre uzunluğunda kısa cendere sopası vardır. Yufkalar dörtgen biçiminde, küçük cendere sopasına kuru olarak sarılır. Yumurtanın akı ile kenarları yapıştırılır. Sonra da büzük hale getirilir. Daha sonra yufka olduğu gibi büyük cendere sopasına geçirilir. Yufka sayısı sopayı kaplayacak kadar çoğalınca, sopa alınıp bir kenara kurumaya bırakılır. İstek ve ihtiyaç ölçüsünde cendere sopalarına yufka takılır. Kuruduktan sonra bunlar sıra sıra dizilir. Üzerine kızgın tereyağı dökülür. Fırına sürülüp pembeleşmesi beklenir. Sonra fırından çıkarılıp, üzerine kaynatılmış şerbet dökülür. Tepsi oğutul

duktan sonra, tatlılar tabaklara alınmadan evvel, büzülen kısımların ağız kısımlarına kaymak doldurulur. Bu tatlı daha çok düğün ve bayramlarda yapılır.

6.16. Pide Kebabı

İnce ince yaptırılmış fırın pideleri küçük kareler halinde kesilir. Kurumuşsa et suyu ile haşlanır. Üzerine toprak tenceresinde pişirilmiş olan kuşbaşı kuzu eti (domatesli, soğanlı) dökülür. Akşam üstü ateşin üzerine konup ısıtılır. Genellikle razaman aylarında yapılan bir yemek çeşididir.

Yukarıda tariflerini verdiğimiz yöreye has yemekler bizzat evlerini ziyaret ederek görüştüğümüz yöre kadınlarından alınarak aktarılmıştır.

BÖLÜM 7

YÖREYE AİT EZGİLERİN İNCELENMESİ

Bu bölümde notaları elde edilen Keles yöresine ait ezgilere yer verilmektedir. Eserler söz yapısı, ritmik yapı ve melodik yapı olmak üzere orta boyutta bir biçim analizi ile incelenmiştir.

İlk bilgilerde her türkünün, ayrı ayrı genel kimliği gösterilmeye çalışılmıştır.

Ezgilerin notaları değişik zamanlarda farklı aynaklardan çeşitli derlemeciler tarafında notaya alınmıştır.

Söz (şiiir) yapılarının incelenmesi sırasında nazım biçim, uyak düzeni, hece durakları da belirtilmiştir.

Eserlerin ritmik ve melodik yapıları ele alınmıştır. Usul yapısı, ölçü sayısı, gideri, düzüümü bulunup, kadans, güçlü, donanım, ses sahası ve dizi hususiyetleri porte üzerinde gösterilmiştir.

Biçim analizi yapılırken periyot, cümle, cümlecik, eş cümleler, ölçü sayıları çeşitli harflerle simgelendirilmiştir. Ayrıca notalar üzerinde de gösterilmiştir. Periyotlar büyük harflerle (A,B,C,...) cümleler küçük harflerle (a,b,c,d,...) eş cümleler ve cümlecikler x,y,z şeklinde belirtilmiştir. Ayrıca alttaki harfler ölçü

sayısını göstermektedir. Analizde küçükten büyüğe doğru gidilmiştir. Ayrıca simgelendirme yönteminde ve simgesel ifade şeklinde iki bölümde inceleme yapılmıştır.

7.1. Odaya Varma Dedim Ezgisi Hakkında İlk Bilgiler

ADI : ODAYA VARMA DEDİM
YÖRESİ : KELES-KAVACIK
DERLEYEN : ÖMER AKPINAR
DERLEME TARİHİ : 13.10.1979
KİMDEN ALINDIĞI : Ahmet Mutlu
ÇALIŞ DÜZENİ : Bozuk düzeni olan la-re-sol

BÖLÜMLERİ : Tek bölümdür
TÜRÜ : Halk Müziği
YAPILIŞ SEBEBİ : Ölüm üzerine yapılmıştır. (Ağıt)
İFADE ŞEKLİ : Sözlüdür. Doğaçlama olarak meydana gelmiştir.
EZGİSİ : Anonim
USLUBU (İFADESİ) : Ağırdır ve hüzün ifade eder.
EŞLİK EDEN ÇALGI : Değişik ebatlarda bağlamalar çalınmaktadır.
Akort (düzen) olarak karadüzenin tercih edildiği görülmüştür.
SEYRİ : İnici-çıkıcı karakter gösterir.

Ezginin Söz (Şiir) Yapısı :

NAZIM BİÇİMİ : Manidir

EZGİNİN SÖZLERİ :

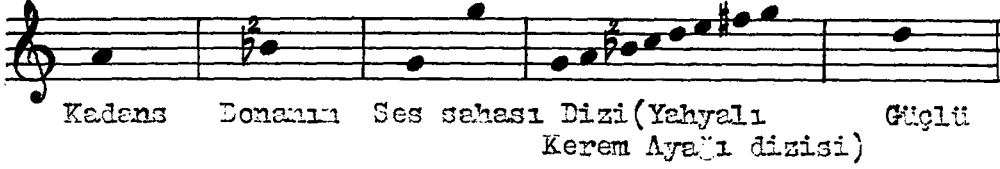
ODAYA VARMA DEDİM	<u>Uyak Düzeni</u>	<u>Hece Durağı</u>
Odaya varma dedim	-a	3+4=7
Ellere uyma dedim	-a	3+4=7
İki kapı arasında	-b	4+4=8
Yaşar'dan bıçak yedim	-a	3+4=7
Al ata binemedim	-a	3+4=7
Amucam deyemedim	-a	3+4=7
Nişanlım eve gelmiş	-c	3+4=7
Hoş geldin deyemedim	-a	3+4=7

Ezginin Ritmik Yapısı

- a) Usulü : 9/8 zamanlı bileşik usulden oluşmuştur.
- b) Düzümü : 2+2+2+3=9
- c) Ölçü Sayısı : 11
- d) Ağır karakterde giden, hüznün ön plânda olduğu melodik gider söz konusudur.

EZGİNİN MELODİK YAPISI

Ezginin, kodans, donanım, ses sahası ve dizisinin porte üzerinde gösterilmesi :

a) Atladığı ses : Yok

b) kullanılan aralıklar : Ölçü başlarında sol-sol (oktav) aralık, re-sol (dörtlü) aralık, la-ol (yedili) aralık kullanılmıştır.

Ezginin Biçim Analizi :

Ezginin notası üzerinde belirlenmiş olan periyot, cümle yapılarının simgelenmesi şöyledir:

Kümesel ifade :

$$A(a_5 + b_2 + a_{1/2} + b'_2)$$

Simgesel ifade :

$$A\left[\overset{1.m.}{a_5} (\overset{2.m.}{x_1 + y_1 + z_1} + \overset{3.m.}{\alpha_1 + \delta_1}) + \overset{4.m.}{b_2} (k_1 + m_1) + \overset{\text{Tekrar mısralar}}{a_{1/2}} (\alpha'_1 + \delta'_1) + b'_2 (k'_1 + m'_1) \right]$$

YÖRESİ

BURSA-KELT'S

Kavacık

KİMDEN ALINDIĞI

AHMET MUTLU

-104-

ODAYA VARMA DEDİM (ağıt)

DERLEYEN

ÖMER AKPINAR

SÜRESİ

NOTAYA ALAN

YÜCEL PAŞAKÇI

A $\text{♩} : 126$

0 da ya var ma de dim El le re uy

ma de dim I ki ka pı

a ra sında a yan nem Ya şar dan bı

çak ye dim i ki ka pı

a ra sın da a yan nem Ya şar dan bı

çak ye dim

7.2 Bahçede Erik Dalı Ezgisi Hakkında İlk Bilgiler

ADI	: BAHÇEDE ERİK DALI
YÖRESİ	: KELES
DERLEYEN	: ÖMER AKPINAR
DERLEME TARİHİ	: -
KİMDEN ALINDIĞI	: -
ÇALIŞ DÜZENİ	: Bozuk düzeni olan la-re-sol

BÖLÜMLERİ	: Tek bölümdür
TÜRÜ	: Halk Müziği
YAPILIŞ SEBEBİ	: Oyun üzerine yapılmıştır
İFADE ŞEKLİ	: Sözlüdür. Nasihat olarak meydana gelmiştir.
EZGİSİ	: Anonim
USLUBU	: Hareketlidir ve oynak bir havası vardır.
EŞLİK EDEN ÇALGI	: Bağlama, klarnet, ritm sazlar (kaşık, zil) çalınmaktadır.
SEYRİ	: İnici bir karakter gösterir.

Ezginin Söz Yapısı :

NAZIM BİÇİMİ	: Manidir
--------------	-----------

EZGİNİN SÖZLERİ

BAHÇEDE ERİK DALI	<u>Uyak Düzeni</u>	<u>Hece Düzeni</u>
Bahçede erik dalı	-a	3+4=7
Dibinde gördüm yarı	-a	3+4=7
Sen oturda söyleyim	-b	4+3=7
Başıma gelen hali	-a	3+4=7
Gaz goydum yansın diye	-c	3+4=7
Al geydim alsın diye	-c	3+4=7
Kimlere varmadım	-d	4+3=7
Askerden gelsin diye	-c	3+4=7

Gıyıdan, gıyıdan, gıyıdan gel

Nakarat

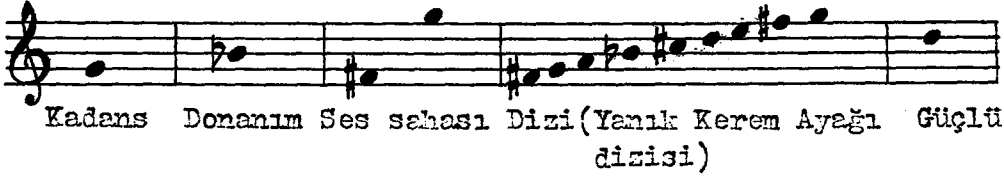
Ortası çamur gıyıdadn gel

Ezginin Ritmik Yapısı :

- a) Usulü : 4 zamanlı ana usulden oluşmuştur.
- b) Düzümü : -
- c) Ölçü Sayısı : 20
- d) Hızlı karakterde giden, oynak melodi hakimdir.

Ezginin Melodik Yapısı :

Ezginin kadans, donanım, ses sahası ve dizisinin porte üzerinde gösterilmesi ;

- a) Atladığı ses : Yok
b) Kullanılan aralıklar : Ölçü başlarında sol-re (beş li) aralığı vardır.

Ezginin Biçim Analizi :

Ezginin notası üzerinde belirtilmiş olan periyot, cümle yapılarının gösterilmesi :

Kümesel ifade :

$$A(a_6 + b_6 + a'_4 + c_4)$$

Simgesel Açılım :

$$R \left[\overset{1.m.}{a_6(x_1+y_1+z_1+\alpha_1+\gamma_1+\alpha'_1)} + \overset{2.m.}{b_6(k_1+m_1+x_1+y_1+z_1+\alpha_1)} + \overset{3.m.}{a'_4(\gamma_1+\alpha'_1+k_1+m_1)} + \overset{4.m.}{c_4(n_1+m_1+o_1+m'_1)} \right]$$

Ezgi A periyodundan oluşmuştur. a soru cümlesi ve b cevap cümlesi ve kendi arasında soru ve cevap yan cümleciklerden oluşmuştur. Biz orta boyutta bir biçim analizi uyguladığımızdan sade ve anlaşılır bir yol izledik.

BAHÇEDE ERİK DALI

NOTAYA ALAN
HAMİDİ ÖZBAY

SÜRESİ

A : 33

A

Bah çe de e rik da lı A manınbahçe de e

rik da lı Di bin de gör düm ya ri

di bin de gör düm ya ri Se no tur ben

söy le yim A manınseno turben söy le yim

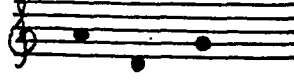
Ba şı ma ge len ha lı ba şı ma ge

len ha lı Gı yı dan gı yı dan gı yı dan gel

or ta sı ça mur gı yı dan gel

7.3. Deve Gelir İnışten Ezgisi Hakkında İlk Bilgiler

ADI	: DEVE GELİR İNİŞTEN
YÖRESİ	: KELES
DERLEYEN	: ÖMER AKPINAR
DERLEME TARİHİ	: -
KİMDEN ALINDIĞI	: FOLKLOR EKİBİ
ÇALIŞ DÜZENİ	: Bozuk düzeni olan la-re-sol

BÖLÜMLERİ	: Tek bölümdür
TÜRÜ	: Halk Müziği
YAPILIŞ SEBEBİ	: Sevgiliye özlem üzerine yapılmıştır.
İFADE ŞEKLİ	: Sözlüdür. Doğaçlama olarak meydana gelmiştir.
EZGİSİ	: Anonim
USLUBU	: Ağır, üzüntü ifade eder
EŞLİK EDEN ÇALGI	: Bağlama kullanılmaktadır
SEYRİ	: İnici-çıkıcıdır.

Ezginin Söz Yapısı :

NAZIM BİÇİMİ	: Manidir
--------------	-----------

EZGİNİN SÖZLERİ

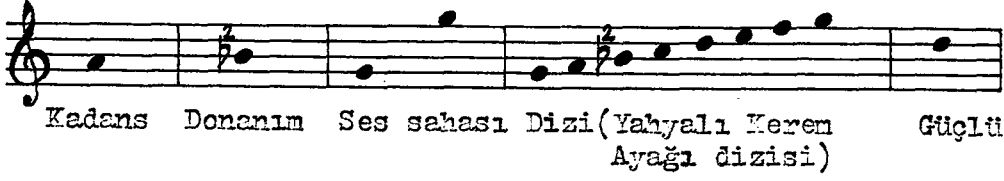
DEVE GELİR İNİŞTEN	<u>Uyak Düzeni</u>	<u>Hece Durağı</u>
Deve gelir inişten	-a	4+3=7
Çı.bırları gümüştten	-a	4+3=7
Yarım çerez yollamış	-b	4+3=7
Binbir türlü yemiştten	-a	4+3=7
Köprünün altı tarla	-c	5+2=7
Parla altınım parla	-c	5+2=7
Yanıma gelemezsen	-d	3+4=7
Karşıdan mendil sallla	-c	3+4=7
Yeşil kumaşı senden	-e	5+2=7
Oyalaması benden	-e	5+2=7
Al yarım tabancamı	-f	3+4=7
Ben usandım bu candan	-e	4+3=7

Ezginin Ritmik Yapısı :

- a) Usulü : 9/8 zamanlı bileşik usuldür.
- b) Düzümü : 2+2+2+3=9
- c) Ölçü Sayısı : 6
- d) Ağır karakterde giden, özlemin hissedildiği melodik giderdedir.

Ezginin Melodik Yapısı

Ezginin kadans, donanım, ses sahası ve dizisinin portre üzerinde gösterilmesi :

- a) Atladığı ses : Yok
b) Kullanılan aralıklar : La-mi. Do-mi. Si-re

Ezginin Biçim Analizi :

Ezginin notası üzerinde belirtilmiş periyot, cümle yapılarının kümesel olarak simgelenendirilmesi :

Kümesel ifade :

$$A (a_2 + b_4)$$

Simgesel Açılım :

$$A [a_2 \left(\overset{1.m.}{x_1} + \overset{2.m.}{y_1} \right) + b_4 \left(\overset{3.m.}{z_1} + \overset{4.m.}{\alpha_1} + \delta_1 + k_1 \right)]$$

Ezgi A periyodundan oluşmuştur. İki ölçülük a soru cümlesi ve 4 ölçülük cevap cümlesi şeklindedir.

YÖRESİ
BURSA-KELES

KİMDEN ALINDIĞI
FOLKLOR EKİBİ

DEVE GELİR İNİŞTEN

DERLEYEN VE
NOTAYA ALAN
ÖMER AKPINAR

A ① x

De ve ge lir i niş den çıl bır la rı gü müş den

② z

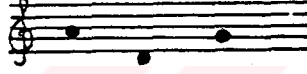
Ya rim çe rez yol la mış Fa di men

γ k

Bin bir tür lü ye miş ten

7.4. Oturmuşlar Hereke'nin Ağaları Ezgisii Hakkında İlk Bilgiler

ADI : OTURMUŞLAR HEREKE'NİN AĞALARI
YÖRESİ : KELES-ÇAYIRÖREN KÖYÜ
DERLEYEN : ÖMER AKPINAR
DERLEME TARİHİ : -
KİMDEN ALINDIĞI : FOLKLOR EKİBİ
ÇALIŞ DÜZENİ : Bozuk düzeni olan la-re-sol

BÖLÜMLERİ : Tek bölümdür
TÜRÜ : Halk Müziği
YAPILIŞ SEBEBİ : Sohbetli bir toplantı üzerine yapılmıştır.
İFADE ŞEKLİ : Sözlüdür. Doğağlama olarak meydana gelmiştir.
EZGİSİ : Anonim
USLUBU : Ağırdır.
EŞLİK EDEN ÇALGI : Bağlama. Akort düzeni olarak karadüzen kullanılmaktadır
SEYRİ : İnici-çıkıcıdır.

Ezginin Söz Yapısı :

NAZIM BİÇİMİ : Serbest

- a) Atladığı ses : Yok
b) Kullanılan aralıklar : Sol-do aralığı.

Ezginin Biçim Analizi :

Ezginin notası üzerinde belirtilmiş periyot, cümle yapılarının kümesel olarak simgelendirilmesi :

Kümesel ifade :

$$A = \text{Saz} + (a_4 + b_4 + b'_2 + a_{1/2} + b''_2) + \text{Saz}$$

Simgesel Açılım :

$$A = \left[\underbrace{\text{Saz} + a_4}_{4.m.} (\underbrace{x_1 + y_1 + z_1 + z'_1}_{1.m.}) + \underbrace{b_4 (\alpha_1 + \gamma_1 + z''_1 + z'''_1)}_{2.m.} + \underbrace{b'_2 (\alpha'_1 + \gamma'_1)}_{3.m.} + \underbrace{a_{1/2} (z'_1)}_{4.m.} + b''_2 (\alpha'_1 + \gamma_1) + \text{Saz} \right]$$

Not: z'', z''' z motifinin ufak değişikliklerle tekrar edildiğini ifade etmektedir.

Oturmuşlar Herekenin Ağaları

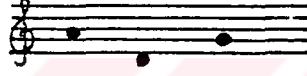
DERLEYEN VE
NOTAYA ALAN
ÖMER AKPINAR

A

7.5. Pınara Vurdum Kazmayı Ezgisi Hakkında İlk Bilgiler

ADI : PINARA VURDUM KAZMAYI
YÖRESİ : KELES-YAĞCILAR KÖYÜ
DERLEYEN : ERHAN KUTSAL
DERLEME TARİHİ : 12.5.1980
KİMDEN ALINDIĞI : İSMET İNCİ
ÇALIŞ DÜZENİ : Bozuk düzeni olan la-re-sol

BÖLÜMLERİ : Tek bölümdür
TÜRÜ : Halk Müziği
YAPILIŞ SEBEBİ : Sevgiliye özlem üzerine yakılmış
tır.
İFADE ŞEKLİ : Sözlüdür. Doğaçlama olarak
oluştur.
EZGİSİ : Anonim
USLUBU : Yürüktür.
EŞLİK EDEN ÇALGI : Bağlama.
SEYRİ : İnci-çıkıcıdır.

Ezginin Söz Yapısı :

NAZIM BİÇİMİ : Koşma

EZGİNİN SÖZLERİ

PINARA VURDUM KAZMAYI

Uyak Düzeni

Hece Duruğu

Pınara vurdum kazmayı

-a

3+5=8

Güzeller bağlar yazmayı

-a

3+5=8

Çirkinler ister gezmeyi

-a

3+5=8

Pınarın ayağı da oluklu

-b

7+3=10

Sular akıyor balıklı

-b

5++3=8

Bir yar sevdim ellere yavuklu

-b

7+3=10

Aman o yarım ben ölüveren deyor

-c

5+7=12

Yollarına deloluveren deyor

-c

4+7=11

Ezginin Ritmik Yapısı :

- a) Usulü : 9/8 zamanlı bileşik usuldür.
b) Düzümü : 2+2+2+3=9
c) Ölçü Sayısı : 19
d) Hızlı karakterde, özlem ve hasretin yoğunlaştığı melodik bir yapı arz eder.

Ezginin Melodik Yapısı

Ezginin kadans, donanım, ses sahası ve dizisinin portre üzerinde gösterilmesi :

Kadans Donanım Ses sahası Dizi (Yahyalı Kerem Güçlü
Ayağı dizisi)

- a) Atladığı ses : Yok
b) Kullanılan aralıklar : la-mi, la-re

Ezginin Biçim Analizi :

Ezginin notası üzerinde belirtilmiş periyot, cümle yapılarının kümesel olarak simgelenmesi :

Kümesel ifade :

$$A = \text{Saz} + (a_3 + b_5 + a_{1/2_3} + b_{1/2_3})$$

Simgesel Açılım :

$$A = \left[\text{Sa}z + a_3 \overset{1.m.}{(x_1 + y_1 + z_1)} + b_5 \overset{2.m.}{(\alpha_1 + z'_1 + \gamma_1 + z'_1 + k_1)} + a_{1/2_3} \overset{3.m.}{(x'_1 + y'_1 + z_1)} + b_{1/2_3} \overset{4.m.}{(\gamma_1 + z'_1 + k_1)} \right]$$

YÖRESİ

BURSA-KELES

Yağcılar köyü

KİMDEN ALINDIĞI

İSMET İNCİ

SÜRESİ: ♩:160

-120-

DERLEYEN VE

NOTAYA ALAN

ERHAN KUTSAL

PINARA VURDUM KAZMAYI

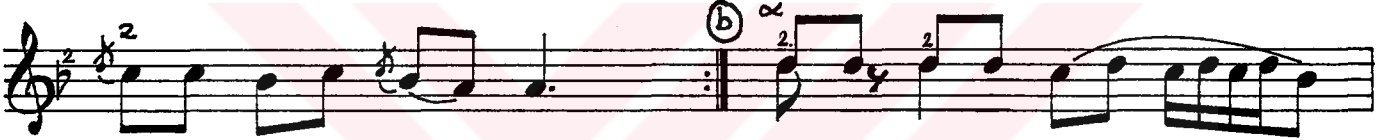
A

♩...

Saa...

Pi na ra vur dum gaz ma yı

ya ri mam ma nam man Gü zel ler

bağ lar yaz ma yı a ma na ya rin bağ lar yaz ma

yı Çir kin ler is ter gez me yı

ya ri ma ma nam man Yar yol la rı na de lo lu ve ren de

yor

7.6. Aşalım Dağlar Aşalım Ezgisi Hakkında İlk Bilgiler

ADI : AŞALIM DAĞLAR AŞALIM
YÖRESİ : KELES-YAĞCILAR KÖYÜ
DERLEYEN : ERHAN KUTSAL
DERLEME TARİHİ : 12.5.1980
KİMDEN ALINDIĞI : İSMET İNCİ
ÇALIŞ DÜZENİ : Bozuk düzen (la-re-sol)

BÖLÜMLERİ : Tek bölümdür
TÜRÜ : Halk Müziği
YAPILIŞ SEBEBİ : Gurbet acısı üzerine yakılmıştır.
İFADE ŞEKLİ : Sözlüdür. Hızlı bir karakteri vardır.
EZGİSİ : Anonim
USLUBU : Hızlıdır..
EŞLİK EDEN ÇALGI : Bağlama ailesi kara düzende eşlik etmiştir.
SEYRİ : İnci-çıkıcıdır.

Ezginin Söz Yapısı :

NAZIM BİÇİMİ : Koşma

EZGİNİN SÖZLERİ

AŞALIM DAĞLAR AŞALIM

Uyak Düzeni

Hece Durağı

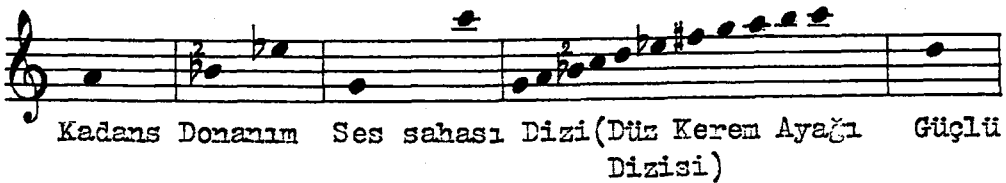
Aşalım dağlar aşalım	-a	6+5=11
Düşelim düşelim ovaya düşelim	-a	6+6=12
Ayrılık günleri geldi helalleşelim	-a	6+3+5=14
İkide durnam gelir aklı karalı	-b	7+5=12
Birini şahin vurmuş göğsü yaralı	-b	6+5=11
Birini bildim birisi nereli	-b	5+5=10
Dağların kokusu yazınan gelir	-c	6+6=12
Oğlanın sevdiği nazınan gelir	-c	6+5=11

Ezginin Ritmik Yapısı :

- a) Usulü : 9/8 zamanlı bileşik usuldür.
- b) Düzümü : 2+2+2+3=9
- c) Ölçü Sayısı : 33
- d) Hızlı karakterdedir.

Ezginin Melodik Yapısı

Ezginin kadans, donanım, ses sahası ve dizisinin portre üzerinde gösterilmesi :

- a) Atladığı ses : -
- b) Kullanılan aralıklar : la-sol (7'li) aralık.
la-do (10'lu) aralık, ölçü başında re-la (5'li)
aralık, la-re (4'lü) aralık, la-si (9'lu) aralıklar
kullanılmıştır.

Ezginin Biçim Analizi :

Ezginin notası üzerinde belirtilmiş periyot, cümle yapılarının kümesel olarak simgelenendirilmesi :

Kümesel ifade :

$$A = \text{Saz} + (a_{12} + b_2 + B.C.)$$

Simgesel Açılım :

$$A = \left[\text{soz} + a_{12} \left(\overset{1.m.}{x_1 + y_1 + z_1 + \alpha_1 + \delta_1 + \alpha_1 + k_1 + m_1 + n_1 + o_1 + k'_1 + m'_1} \right) + b_2 (n_1 + o'_1) + B.C. \right]$$

NOT: B.C= Benzer cümleleri ifade etmektedir. Ezgi A periyodundan oluşmuştur. birçok soru ve cevap yan cümleciklerinden oluşmuştur. Sadelik unsuru gözönünde tutularak karar hissini en güçlü olduğu cümleler belirtilmiştir.

Yöresi
BURSA -Keles
Yağcılar köyü
Kimden Alındığı
İsmet İNCİ

-124-

Derleyen ve
Notaya Alan
Erhan KUTSAL

AŞALIM DAĞLAR AŞALIM

Süresi : ♩=126

A

1

2

(a) x

A ş a l ı m a

y

z

ş a l ım a ş a l ı m a m an dağ la ra ş a

α

γ

l ım g el ge la m an dağ la ra ş a

α

k

l ım a m an D ü ş e lım d ü

m

n

ş e lım d ü ş e lı ma m an o va ya d ü ş e

o

k'

l i ma m an D ü ş e lım d ü

m

(b) n

ş e lım d ü ş e lı ma m an o va ya d ü ş e

AŞALIM DAĞLAR AŞALIM
(Sahife 2)

li ma man Ay rı lık gün

le ri gel di a man He lal la şa

lim gel ge la man he lal la şa

lim a man Dağ la rınko

ku su ko ku su ya zı nan ge

li ra nan Oğ la nın sev

di ği sev di ği na zı nan ge

lir a nan

7.7. BURSA KÖY GÜVENDELERİ

7.7.1. Bindim Atın Birine Ezgisi Hakkında İlk Bilgiler

ADI	: BİNDİM ATIN BİRİNE
YÖRESİ	: KELES
DERLEYEN	: MUZAFFER SARISÖZEN
DERLEME TARİHİ	: -
KİMDEN ALINDIĞI	: HÜSNÜ ORTAÇ
ÇALIŞ DÜZENİ	: Kara düzen (la-re-sol)

BÖLÜMLERİ	: Altı bölümdür
TÜRÜ	: Halk Müziği
YAPILIŞ SEBEBİ	: Oyun üzerine yapılmıştır.
İFADE ŞEKLİ	: Sözlüdür.
EZGİSİ	: Anonim
USLUBU	: Yer yer ağır, yer yer hızlıdır.
EŞLİK EDEN ÇALGI	: Bağlama ailesi. Akord olarak kara düzenini tercih edildiği görülmüş tür.
SEYRİ	: İnici-çıkıcıdır.

Ezginin Söz Yapısı :

NAZIM BİÇİMİ	: Manidir.
--------------	------------

EZGİNİN SÖZLERİ

BİNDİM ATIN BİRİNE	<u>Uyak Düzeni</u>	<u>Hece Durağı</u>
Bindim atın birine	-a	4+3=71
Geçtim Urumeline	-a	3+4=7
Urumelinin kızları	-b	5+3=8
Sürmelidirgözleri	- b	4+3=7
Kavak senden uzun yok	-c	4+3=7
Dallarında üzüm yok	-c	4+3=7
Eller ne derse desin	-d	2+5=7
Başkasında gözüm yok	-c	4+3=7

Ezginin Ritmik Yapısı :

- a) Usulü : 2 zamanlı ana usuldür.
b) Düzüümü : -
c) Ölçü Sayısı : 53
d) Hızlı karakterde oynak bir melodi ifadesi vardır.

Ezginin Melodik Yapısı

Ezginin kadans, donanım, ses sahası ve dizisinin portre üzerinde gösterilmesi :

Kadans Donanım Ses sahası Dizi (Do perdesinde Güçlü
Yanık Kerem Ayağı dizisi

- a) Atladığı ses : Yok.
b) Kullanılan aralıklar : Ölçü başında sol-do (4'lü)
aralık, do-la (6'lı) kullanılmıştır.

Ezginin Biçim Analizi :

Ezginin notası üzerinde belirtilmiş periyot, cümle yapılarının kümesel olarak simgelenmesi :

Kümesel ifade :

$$A = S_{a2} + (a_{12} + b_4 + E.C._{16} + K.)$$

Simgesel Açılım :

$$A = [S_{a2} + a_{12} \left(\frac{\text{1.m.}}{\text{T.M.}} (x_1 + y_1 + z_1 + \alpha_1 + \delta_1 + k_1 + o_1 + s_1 + m_1 + \alpha'_1 + o'_1 + s'_1) + b_4 \left(\frac{\text{2.m.}}{\text{T.M.}} (m_1 + n_1 + r_1 + p_1) \right) + E.C._{16} + K \right]$$

NOT: T.M= Tekrar Mısralara, E.C. eş cümleleri K bölümler arasında bağlantıyı sağlayan köprü cümlelerini, G.B. gizli bölümü ifade etmektedir.

$$G.B. = S_{a2} + (a_4 + b_2) + K$$

$$G.B. = [S_{a2} + a_4 \left(\frac{\text{1.m.}}{\text{T.M.}} (x_1 + y_1 + z_1 + \alpha_1) + b_2 (\gamma + \delta') + K \right)]$$

7.7.2. Aşağı Yoldan Geliyor Üç Atlı

Not : İlk bilgiler ezgiler değişse de bütün bölümlerde geçerlidir.

SEYRİ : İnici-gıkııcıdır.

Ezginin Söz Yapısı :

Edebi türü Koşma.

EZGİNİN SÖZLERİ

AŞAĞI YOLDAN GELİYOR ÜÇ ATLI	<u>Uyak Düzeni</u>	<u>Hece Durağı</u>
Aşağı yoldan geliyor üç atlı	-a	5+3=8
Eğmeli yardan ayrıldım	-a	5+3=8
Aşağı yoldan geliyor üç atlı	-b	8+3=11
Varmı içinizde sevdiğim atlı	- b	9+2=11
Yemişler içinde şeftali tatlı	-b	6+5=11
Uçurdum palazım konduramadım	-a	6+5=11
Yangın yüreğimi söndüremedim	-a	6+5=11
Aşağıdan geliyor hamızlar	-c	7+3=10
İkimizi bir yerlere komazlar	-c	7+3=10
Senin için kaldı benim namazlar	-c	8+3=11

Kekliğim kekliğim suya mı geldin -d 6+5=11
Susuz derelere yarım sen geldin -d 6+5=11

Ezginin Ritmik Yapısı :

- a) Usulü : 2 zamanlı ana usulden ve 9/8'lik
bileşik usulden oluşmuştur.
b) Düzüümü : 2+2+2+3=9
c) Ölçü Sayısı : 47
d) Hızlı karakterdedir.

Ezginin Melodik Yapısı

Ezginin kadans, donanım, ses sahası ve dizisinin
portre üzerinde gösterilmesi :

- a) Atladığı ses : Yok.
b) Kullanılan aralıklar re-la (5'li) aralık, re-sol
(4'lü) aralık, la-sol (7'li) aralık, la-la (oktav)
aralıkları kullanılmıştır.

Ezginin Biçim Analizi :

Ezginin notası üzerinde belirtilmiş periyot, cümle
yapılarının kümesel olarak simgelenilmesi :

Kadans Donanım Ses sahası Dizi (Düz Kerem Ayağı dizisi)

Güçlü

Kümesel ifade :

$$B = Saz + (a_3 + b_3 + E.C._6) + K$$

Simgesel Açılım :

$$B = [saz + a_3 \overset{1.m.}{(x_1 + y_1 + z_1)} + b_3 \overset{2.m.}{(\alpha_1 + \delta_1 + k_1)} + \overset{3.4.m.}{E.C._6} + K]$$

7.7.3. Elinde Bakır

SEYRİ : inicidir.

Ezginin Söz Yapısı :

Edebi türü Mani.

EZGİNİN SÖZLERİ

ELİNDE BAKIR	<u>Uyak Düzeni</u>	<u>Hece Durağı</u>
Elinde bakır	-a	3+2=5
Gözlerin çakır	-a	3+2=5
Ötüşelim şakır şakır	-a	4+4=8
Kumruda kumruya	-b	3+3=6
Demedinmmi ben sana	-c	4+3=7
Girmede Bostana	-c	3+3=6
Girmede Bostana	-c	3+3=6

Ezginin Ritmik Yapısı :

- a) Usulü : 2 zamanlı ana usulden oluşmuştur.
- b) Düzüümü : -
- c) Ölçü Sayısı : 62
- d) Yavaş karakterdedir.

- ### Ezginin Biçim Analizi :

Kümesel ifade :

$$C = (a_4 + b_3 + B.C._5) + K$$

Simgesel Açılım :

$$C = [a_4 \overset{1.m.}{(x_1 + x_1' + y_1 + z_1)} + b_3 \overset{2.m.}{(x_1 + y_1 + k_1)} + B.C. \overset{T.M.}{5} (x_1 + z_1 + x_1 + y_1 + k_1) + K]$$

7.7.4. Dereler Doldu Taşınan

SEYRİ : İnici-çıkıcıdır.

Ezginin Söz Yapısı :

Edebi türü Koşmadır.

EZGİNİN SÖZLERİ

DERELER DOLDU TAŞINAN	<u>Uyak Düzeni</u>	<u>Hece Durağı</u>
Dereler doldu taşınan	-a	5+3=8
Gözlerim doldu yaşınan	-a	5+3=8
Ben nerelere varayım	-b	5+3=8
Şu gülmedik başınan	-a	4+3=7
Acem şalı belinde	-c	4+3=7
Bir ucu da Halime'nin elinde	-c	8+3=11
Halime'de benim olmazsa	-d	6+3=9
Şu Bursa'nın köyünde	-c	4+3=7

Ezginin Ritmik Yapısı :

- a) Usulü : 9/8'lik bileşik usul kullanılmış.
- b) Düzümü : 2+2+2+3=9
- c) Ölçü Sayısı : 30
- d) Yavaş karakterdedir.

Ezginin Melodik Yapısı

Ezginin kadans, donanım, ses sahası ve dizisinin portre üzerinde gösterilmesi :

- a) Atladığı ses : Yok.
- b) Kullanılan aralıklar re-la (4'lü) aralık kullanılmıştır.

Ezginin Biçim Analizi :

Ezginin notası üzerinde belirtilmiş periyot, cümle yapılarının kümesel olarak simgelenmesi :

Kümesel ifade :

$$D = (a_5 + b_5 + B.C_{10}) + K$$

Simgesel Açılım :

$$D = \left[\overset{1.m.}{a_5} (\overset{2.m.}{x_1 + y_1 + x'_1 + z_1 + \alpha_1}) + \overset{3.m.}{b_5} (\overset{4.m.}{\gamma_1 + k_1 + o_1 + s_1 + m_1}) + \overset{5.m.}{B.C_{10}} (\overset{6.m.}{x_1 + y_1 + x''_1 + z_1 + \alpha'_1 + \overset{7.m.}{\gamma'_1 + k'_1 + o'_1 + s'_1 + m'_1}} + \overset{8.m.}{K}) \right]$$

7.7.6. Menevşesi Tutam Tutam

SEYRİ : İnicidir.

Ezginin Söz Yapısı :

Edebi türü Koşmadır.

EZGİNİN SÖZLERİ

MENEVŞESİ TUTAM TUTAM	<u>Uyak Düzeni</u>	<u>Hece Durağı</u>
Menevşesi tutam tutam	-a	4+4=8
Arasına güller katan	-a	4+4=8
Nice gurbet elde yatan	-a	4+4=8
Sen gel menevşeli gelin	-b	2+6=8
Gelin gelin allı gelin	-c	4+4=8
Menevşesi ballı gelin	-c	4+4=8
Gelin gelin su doldurur pınardan	-d	4+7=11
Yıllar geçti haber gelmedi yardan	-d	4+7=11
Menevşe buldum derede	-e	5+3=8
Sordum evleri nerede	-e	5+3=8
Üç beş güzel bir arada	-e	5+3=8
Sen gel menevşeli gelin	-c	2+6=8

Ezginin Ritmik Yapısı :

- a) Usulü : 9/8'lik bileşik usul kullanılmış.
b) Düzümü : 2+2+2+3=9
c) Ölçü Sayısı : 63
d) Orta yürürlükte bir ritm karakteri gösterir.

Ezginin Melodik Yapısı

Ezginin kadans, donanım, ses sahası ve dizisinin
portre üzerinde gösterilmesi :

- a) Atladığı ses : Yok.
- b) Kullanılan aralıklar re-sol (4'lü) aralık, mi-la (4'lü) aralık, ölçü başında la-sol (7'li) aralıklar kullanılmıştır.

Ezginin Biçim Analizi :

Ezginin notası üzerinde belirtilmiş periyot, cümle yapılarının kümesel olarak simgelenmesi :

Kümesel ifade :

$$E = (a_{24} + b_3 + E.C_{27}) + K$$

Simgesel Açılım :

$$E = \left[a_{24} \left(\overset{1.m.}{x_1 + y_1 + z_1 + \alpha_1 + \delta_1 + \bar{z}_1 + k_1 + 0_1 + s_1 + m_1 + n_1 + r_1 + 2p_1 + \phi_1} \right. \right. \\ \left. \left. \overset{5.m.}{+ z_1 + k_1 + n_1 + r_1 + 2p_1} \right) + b_3 \left(\overset{7.m.}{t_1 + u_1 + \bar{u}_1} \right) + E.C_{27} + K \right]$$

7.7.6. Cezayir

SEYRİ : İnicidir.

Ezginin Söz Yapısı :

Edebi türü Koşmadır.

EZGİNİN SÖZLERİ

CEZAYİR	<u>Uyak Düzeni</u>	<u>Hece Durağı</u>
Cezayirin harmanları savrulur	-a	8+3=11
Savrulur da sol yanına devrilir	-a	8+3=11
Sarı buğday samanından ayrılır	-a	8+3=11
Sokakları mermer taşlı	-b	4+4=8
Güzelleri hilal kaşlı	-b	4+4=8
Gemilere çürük tahta dayanmaz	-c	4+4+3=11
Yiğitlere gaflet bastı uyanmaz	-c	4+4+3=11
Aman Allah buna canlar dayanmaz	-c	4+4+3=11

Ezginin Ritmik Yapısı :

- a) Usulü : 2 zamanlı ana usuldür.
- b) Düzümü : -
- c) Ölçü Sayısı : 142
- d) Çok hızlı karakterdedir.

Ezginin Melodik Yapısı

Ezginin kadans, donanım, ses sahası ve dizisinin portre üzerinde gösterilmesi :

- a) Atladığı ses : Yok.
- b) Kullanılan aralıklar sol-si (3'lü) aralık, do-si (3'lü) aralık, re-sol (4'lü) aralıklar kullanılmıştır.

Ezginin Biçim Analizi :

Ezginin notası üzerinde belirtilmiş periyot, cümle yapılarının kümesel olarak simgelenmesi :

Kümesel ifade :

$$F = (a_{28} + b_3 + E.C_{10} + c_{12} + b'_3 + E.C_{56})$$

Simgesel Ağılım : 1.m.

$$F = [a_{28} (x_1 + 2x'_1 + y_1 + z_1 + \alpha_1 + \gamma_1 + 2k_1 + k'_1 + 2o_1 + m_1 + x_1 + 2x'_1$$

$$+ y_1 + z_1 + 2\alpha'_1 + \eta_1 + 3\alpha'_1 + 2p_1 + 2r_1) + b_3 (s_1 + s'_1 + s'_1)$$

$$+ E.C_{10} + c_{12} (t_1 + u_1 + \alpha''_1 + u''_1 + v_1 + \alpha''_1 + j_1 + 3\alpha'_1 + 2r_1) + b_3 (w_1 + s_1 + s_1) + E.C_{56}]$$

YÖRESİ

BURSA

ZİMDEN ALINDIĞI
HÜSNÜ ORTAÇ

BURSA KÖY GÜVENDELERİ

DERLEYEN VE
NOTAYA ALAN

M. SARISÖZEN

A

a man bindim a tın bi ri ne geç tim

u rum e li ne geç tim u rum

Musical notation for the vocal line of "Saz". The melody is written on a single staff. It begins with a treble clef and a key signature of one sharp (F#). The tempo is marked "Allegretto". The notation includes a fermata over the first measure, a half note, and a quarter note. The lyrics "e li ne" are written below the first three notes. The word "Saz" is written below the fourth measure, followed by a dotted line.

a men la vak senden u zund

(Sahife 2)

rın da ü züm yok dal la rın da

ü züm yok K. Saz....

(Saz....

Sür me li yar da nay rıl dım eğ me

li yar dan ay rıl dım

A sağ yol dan

geli yor üç at lı var mı i çi

(Sahife 3)

niz de sev di ğim at lı Ye miş le ri

çinde şef ta li tat lı U çur dum pa

la zim kon du ra ma dım

Aş sa ğı dan ge li yor ha maz lar

İ ki mi zi bir yer le re ko maz lar

Se ni ni çin kal dı be nim na maz lar

Kek li ğim kek li li ğim su ya mı gel din

E lin de ba

kır ba kır göz le rin ça

(Sahife 4)

kır Ya ra man na man göz le

rin ça kır

De me dimmi ben sa na gir me de

bos ta na ya ram man nam man gir me de bos ta

na ra

(Sahife 5)

K. D@ x
De re ler dol du

y x' 2
ta şı nan göz le rim dol du ya şı nan
(Saz....)

(b) x k o
Ben ne re le re va ra yım a ya rim da ya na mı yom
(Saz....)

s m
şu gül me dik ba şı nan

B.C. x y
A cem şa lı be lın de

x'' 2 x'
bi ru cu da ha li me nin e lın de

x' k'
Ha li me de be nim ol maz sa a ya rim

(Sahife 6)

da ya na mı yom dur mam şu bur sa nın

(Saz....)

kä yün de

K.

Me nev şe si tu tam tu tam

(Saz....)

A ra sı na gül ler ka tam

ni ce gur bet el de ya tam

sen gel me nev şe li ge lin

P

ge lin ge lin al lı

(Sahife 7)

ge lin al ya na ğı bal lı

ge lin Ge lin gi der

su dol du rur pı nar dan

Me nev şe bul

dum de re de

(Saz....) Sor dum ev le ri ne

re de üç beş gü zel bir a

ra da sen gel me nev şe li

ge lin ge lin ge lin

al lı ge lin al ya na ğı

(Sahife 8)

bal li ge lin

ge lin gi der su dol du rur pınar dan

K.

(Saz....

Ce za yi rin har man la ri

sav ru lur

Sav ru lur da

(Saz....

sol ya ni ma

dev ri lir

(Saz....

(Sahife 9)

F.C.

Sa rı buğ day sa ma nın dan

ay rı lır

so kak la rı mer mer taş lı gü zel le ri

hi lâ l kaş

li Saz.....

Ce za yir

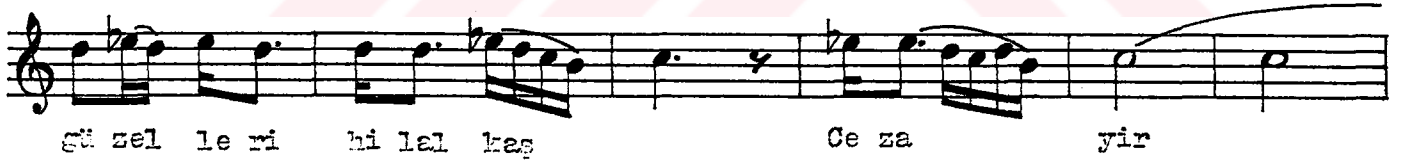
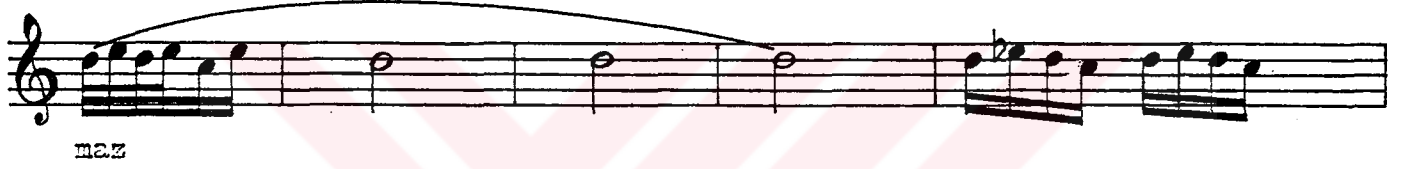
Ge mi le re

çü rük tah ta da yan maz

Yi ğit le re

gaf let bas tı

(Sahife 10)

SONUÇ

Bu çalışmamızda amacımız, Bursa-Keles Yöresi Folklorunu araştırmak ve akademik bir çalışma ile yörede bulunan folklor ürünlerini tesbit etmektir.

Nitekim bizzat kaynağına giderek yaptığımız araştırmalarda yöre folklorunun çok zengin oluşunun fakat araştırmacılar tarafından yeterli incelemelerin yapılmadığını gördük.

Keles Yöresi Folkloru hakkında şu özellikleri saptadık:

1) Yörenin sosyal yapısını incelerken ele aldığımız evlilik; kız isteme, nişan, düzün ve düğün sonrası adetler yerine getirilmek şeklinde gerçekleşmektedir. Düğün, diğer yörelerde olduğu gibi üç gün üç gece sürmektedir.

Çok eskiden beri süregelen kaç-göç meselesi ve dini sebeplerden ötürü kadın ve erkeklerin birarada eğlenemedikleri görülmektedir. Kadınlar bakır) sonraları tahta kaşıklar), erkekler de kendi aralarında bağlama, klarinet, zil, davul, zurna gibi enstrümanlar çalarak oynamaktadırlar. Fakat son yıllarda ulaşım ve teknolojinin gelişimine bağlı olarak, köy düğünlerinin yerini şehir merkezinde bulunan salonlar almıştır. Bu durum folkloru negatif yönde etkilemektedir. Halk sazlarının yerini

düğün salonlarında çalınan bateri, gitar, org gibi batı sazları almıştır. Bu durum da folklorumuzun kısırlaşmaya doğru gittiğini göstermektedir.

2) Yörede oynanan oyunlar güvende ve sekme türündedir. Erkek ve kadın oyunları birbirinden farklıdır. Bunların ortak yönleri el ve kol bağlantılarının olmasıdır. Oyunların en az iki ve daha fazla kişiyle karşılıklı olarak oynandığı görülmektedir.

Karşılama; Karşılıklı olmak, bir olaya karşı olumlu ya da olumsuz duygu göstermek, gelenin hatırlarını hoş etmek için yola çıkmak anlamlarına gelmektedir. Açık yerlerde davul zurna, kapalı yerlerde ise bağlama, def, darbuka ve zillerle oynanmaktadır.

Ayrıca dönme diz çökme figürleri yaygındır. Bu yönlerden Keles yöresi oyunları karşılama türü oyunlar kapsamına girmektedir.

3) Yörede giyilen mahalli kıyafetlerin süsleme yönünden çok zengin olduğu tesbit edilmiştir. Giysilerin hazırlanışında renk renk boncukların çok büyük bir ustalıkla kullanıldığı doğaya özgü kuş, ağaç, çiçek gibi folklorik desenlerle işlendiği dikkati çekmektedir. Baştan ayağa kadar yer alan aksesuarlar ve çeşitliliği ile görülmeye değer bir tabiat manzarası niteliğindedir. Ancak günümüzde giysi geleneğimizin uzantılarını düğün

lerde yaşlı kadınlarda görülmektedir. Genç kızlarımızın bu kıyafetleri giymemeleri bir kültür yozlaşmasına doğru gidildiğinin kanıtı olmaktadır.

4) Yörede yaptığımız incelemeler, folklorik oluşum içinde büyük rol oynayan, edebi türler içine giren ninniler, maniler, hikâyeler, bilmece ve tekerlemeler yönünden de zenginlik taşıdığını kanıtlamaktadır. Ninni ve manilerin hece vezinlerine bakıldığında yöne 7,8,9,10 ve 11'li çeşitli hece kalıplarının kullanıldığı görülmektedir.

5) Keles yöresinin mahalli yemekleri, gerek hazırlanış, gerekse taşıdığı lezzet bakımından, Türk mutfağının nasıl dünyaca ünlü olduğunun canlı kanıtını oluşturmaktadır.

6) Yöreye ait yedi eserin analizlerinde oldukça geniş ses sahalarının olduğu ve melodik yönden zenginlik taşıdığı görülmüştür. Bu yapı içinde ezgilerin seyirleri genellikle inici-çıkıcı ve inici özellik gösterdiği saptanmıştır. Ezgiler genellikle la'da la'ya kadar olan sahada seyretmekle birlikte tiz do ve pes re perdesine kadar olan sahada da kullanılmıştır.

Tesbit ettiğimiz ezgilerde genellikle yumuşak bir üslûb vardır. Bunu oyunun kaynağında aramak gerekir kanısındayız. Çünkü yöreye damgasını vuran güvendeler amaç itibariyle insanlar arasında dostluğa ve güvene

dayanan bir fikri işlemektedirler Dostluk ve güven duygusunun ise sert bir şekilde ifadesi mümkün değildir.

Ezgilerde sıçramalı seslerin ses sistemimizdeki estetiğe uygun olduğu gözlemlenmiştir. Batıdaki sıçramalı sesler yerine bize sıcak gelen aralıklar kullanılmıştır.

İncelediğimiz türkülerdeki müzik çizgisi düz değildir. Çeşitli doğrultularda yön değiştirmektedir. Bunun gerekçesini oyunlarda bulabiliriz. Zira oyunlardaki değişik figürlerin değişik melodi çizgileri yaratacağı inancındayız.

Yurdumuzun diğer yörelerinden derlenmiş ezgilerden farklı olarak Keles yöresi güvendelerinde köprü cümleleri tesbit edilmiştir. Bu cümleler bölümler arasında bağlantıyı sağlamakla kalmayıp esere melodik açıdan büyük bir zenginlik kazandırmaktadır.

Ezgilerin melodi zenginliği köprü cümlelerinin yanısıra ritm ve dizi değişikliği ile de sağlanmıştır. Zira, kulakta bırakılan müzik hissini monotonluğu ancak bu yolla ortadan kaldırılabilir. Kullanılan dizilerden en çok kerem ailesini oluşturan diziler, düz kerem, tatyan kerem, yahyalı kerem ve yanık kerem ayağı dizilerine rastlanmaktadır.

Zaman zaman türkü içinde yakın motiflerle yapılan cümle genişlemlerindeki monotonluk ise (apajütür) süsleme notaları ve çeşitli tarzdaki senkopların kullanılmasıyla giderilmiştir.

Köy Güvendelerinin dışındaki ezgilerde usul parça sonuna değin düzümü dahi değişmeden görülmektedir.. Güvendelerde ise iki dörtlük ve dokuz sekizlik usuller değişerek kullanılmıştır. sekizlik usulün üçlü vuruşuna göre şekilleri görülmektedir. Ayrıca bir ezgide de dört dörtlük ana usule rastlanmıştır.

Edebi yapısına bakacak olursak ezgilerde halk edebiyatının mani türü çok kullanılmıştır. Ayrıca koşma ve serbest nazım şekilleri görülmektedir. Bu türlerdeki vezin 7'li, 8'li ve 11'li kalıplar halindedir. Ayrıca zengin, tam ve yarım kafiyeler vardır.

BİBYİLOGRAFYA

- BURSA, Keles; Halk Eğitim Merkezi Araştırması, 15 Ocak 1986, s.1-3
- GAZİMİHAL, Mahmut Ragıp; Türk Halk Oyunları Kataloğu, 1.Cilt, Kültür Bakanlığı Dizisi 7, Ankara 1991, s.100
- HAYİT, Baymirza; Bolşaya Sovetskaya Ensiklopediya nr., s.20, 495
- İLTER, Süleyman; "Keles Orhaneli Folkloru", Bursa, 1977-1980, Araştırma, s.10
- KARAGÖL, Bülent; Anadolu Orta Asya Menşeli, Yer Adlarına Bir Örnek Keles Türk Dünyası Dergisi, 15 Eylül 1987, S.9, s.52-53
- ÖRNEK, Sedat Veyis; Türk Halk Biliminde Ölüm, Ankara, 1965
- ŞARU, Süleyman; "Bursa Uludağ Türkmenleri", Bursa, 1982, Araştırma, s.2

VİLADİMİROVİÇ, Barthold; "Moğol İstilasına Kadar Türkistan", Haz. Hakkı Dursun, İstanbul, Kervan Yayınları, 1.Baskı, s.221-225

YÜCELT, Nazım; "Keles Orhaneli Yöresi Düğün Adetleri", Bursa Ansiklopedisi, Bursa Hakimiyet Kültür Hizmetleri Dizisi 2, 1.Cilt, 1980, s.451

YILDIRIM, Sait; "Her Yönü ile Keles", Hakimiyet Basımevi, Trabzon, 1967, s.35

KAYNAK KİŞİLER

Osman Nuri ÜN; Doğum yeri Kocakavacık, 1938

Ayşe GÜL; Doğum yeri Yazıbaşı, 1933

Samî DENİZ; Doğum yeri Sorgun, 1930

Şaban ÖZDEMİR; Doğum yeri Düvenli, 1948

Zühre AVŞAR; Doğum yeri Kocakavacık, 1918

Ümmü DOĞAN; Doğum yeri Keles, 1938

Bursa Kız Lisesi Halk Oyunları Ekibi, 11 Mayıs 1993

Ali ATAN; Doğum Yeri Keles, 1983

Leyla KASAP; Doğum Yeri Gelemiş, 1981

Yukarıda isimleri yazılan kişiler Keles ve Keles'e bağlı Kocakavacık, Yazıbaşı, Sorgun, Düvenli, Gelemiş köylerinde yaşamaktadırlar.

ÖZGEÇMİŞ

1968 yılında Ankara'da doğdu. İlkokulu Ankara'da, orta ve lise tahsilini Bursa'da tamamladı. 1986 yılında İ.T.Ü. Türk Musikisi Devlet Konservatuvarı Ses Eğitimi Bölümü'ne girdi. 1991 yılında aynı bölümden mezun oldu.

Aynı yıl İ.T.Ü. Türk Musikisi Devlet Konservatuvarı yüksek lisans öğrenimine başladı.

